

Avanturistički turizam u Istarskoj županiji

Jurešić, Adriana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:649535>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ADRIANA JUREŠIĆ

**AVANTURISTIČKI TURIZAM U ISTARSKOJ
ŽUPANIJI**

Diplomski rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ADRIANA JUREŠIĆ

**AVANTURISTIČKI TURIZAM U ISTARSKOJ
ŽUPANIJI**

Diplomski rad

JMBAG: 0303045221 redoviti student

Studijski smjer: Turizam i razvoj

Predmet: Selektivni turizam

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Trgovina i turizam

Mentor: izv. prof. dr. sc. Aljoša Vitasović

Pula, prosinac 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za magistra poslovne ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom _____

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Predmet, svrha i ciljevi istraživanja	1
1.2. Metode istraživanja	1
1.3. Kompozicija diplomskog rada	2
2. AVANTURISTIČKI TURIZAM	3
2.1. Definiranje pojma avanturistički turizam i obilježja	3
2.2. Vrste avanturističkog turizma	5
2.3. Avanturistički turist	9
3. RAZVOJ AVANTURISTIČKOG TURIZMA	12
3.1. Povijesni razvoj i trendovi u svijetu	12
3.2. Razvoj i trendovi u RH	19
3.2.1. <i>Avanturističke aktivnosti na kopnu</i>	21
3.2.2. <i>Avanturističke aktivnosti na vodi</i>	22
3.2.3. <i>Avanturističke aktivnosti u zraku</i>	23
3.3. Nositelji razvoja avanturističkog turizma u RH	24
4. AVANTURISTIČKI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	26
4.1. Prirodni preduvjeti i resursi pogodni za razvoj avanturističkog turizma	26
4.2. SWOT analiza avanturističkog turizma u Istri	32
4.3. Potražnja za avanturističkim turizmom	33
4.4. Ponuda avanturističkog turizma u Istri	34
4.4.1. <i>Avanturističke aktivnosti na kopnu</i>	36
4.4.2. <i>Avanturističke aktivnosti na vodi</i>	41
4.4.3. <i>Avanturističke aktivnosti u zraku</i>	42
4.4.4. <i>Istra Adventure</i>	42
4.4.5. <i>Glavani park</i>	45

4.4.6. Adrenalinski park Medulin	46
4.4.7. Zipline Pazin.....	47
4.4.8. Ranch Barba Tone.....	48
4.4.9. Samy`s ranch.....	49
5. SMJERNICE DALJNJEG RAZVOJA AVANTURISTIČKOG TURIZMA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI.....	50
6. ZAKLJUČAK.....	52
POPIS LITERATURE	53
POPIS SLIKA.....	56
POPIS TABLICA	56
SAŽETAK.....	57
SUMMARY	58

1. UVOD

Turizam je jedna od najvećih i kontinuirano razvijajućih industrija u svijetu koja u posljednje vrijeme doživljava mnoge promjene težeći se prilagoditi sve većim zahtjevima potražnje. Potražnja za novim autentičnim destinacijama i proizvodima donijela je nekoliko rezultata, uključujući nove, selektivne oblike turizma, koji uključuju i avanturistički turizam. Avanturistički turizam brzo postaje sve popularniji jer turisti sve više traže različite vrste odmora. Vođeni željom da duboko razumiju i iskuse mjesto koje posjećuju turisti traže više praktičnih mogućnosti putovanja. Suvremeni turisti teže ka odmoru i povezanošću s prirodom, ali opet uz određenu dozu neizvjesnosti i avanture. Statistika turističke industrije i medijski izvještaji sugeriraju da je avanturistički turizam jedan od najperspektivnijih trendova u putovanjima, odnosno jedan od najbrže rastućih trendova.

1.1. Predmet, svrha i ciljevi istraživanja

Predmet istraživanja diplomskog rada je definiranje pojma, oblika i vrsta avanturističkog turizma, kao i njegov razvoj u Istarskoj županiji.

Svrha rada jest ukazati na pozitivne strane i sam značaj razvoja avanturističkog turizma kako u Hrvatskoj tako i u Istarskoj županiji.

Cilj je ovog rada razmotriti i pojasniti osnovne značajke i obilježja avanturističkog turizma. Također, jedan od ciljeva je analizirati koje resurse Istarska županija posjeduje za razvoj avanturističkog turizma i koju ponudu ovog oblika turizma trenutno nudi zbog toga što postoji veliki potencijal kojim bi ulaganje u ovaj vid turizma imalo u obogaćivanju ukupne turističke ponude na navedenom području.

1.2. Metode istraživanja

Prilikom istraživanja i pisanja rada korištene su metoda deskripcije, statistička i komparativna metoda, metoda dedukcije i indukcije, analize i klasifikacije te povijesna metoda. Podaci koji su korišteni i izneseni u radu, prikupljeni su iz sekundarnih izvora (stručne i znanstvene literature te različitih internetskih stranica) navedenih u literaturi.

1.3. Kompozicija diplomskog rada

Tematika rada obrađena je kroz šest poglavlja. Nakon uvoda, drugo poglavlje daje opsežniji uvod u problematiku rada, odnosno posvećeno je definiranju avanturističkog turizma, njegovim obilježjima, vrstama te pojmu avanturističkog turista.

U trećem poglavlju dan je povijesni pregled razvoja avanturističkog turizma te njegovi sadašnji i budući trendovi. U ovom poglavlju govori se i o razvoju i nositeljima avanturističkog turizma na području Republike Hrvatske.

Četvrto poglavlje posvećeno je avanturističkom turizmu u Istarskoj županiji. Na početku poglavlja prikazani su prirodni preduvjeti i resursi koje Županija posjeduje za razvoj avanturističkog turizma. Nakon toga, napravljena je SWOT analiza temeljem koje je izvršena analiza postojećeg stanja. Potražnja za avanturističkim turizmom oblikuje i samu ponudu pa se u ovom poglavlju govori i o ponudi avanturističkog turizma u Istarskoj županiji, a prikazano je i nekoliko poduzeća koja nude usluge avanturističkog turizma, a ona su: Istra Adventure, Glavani park, adrenalin park Medulin, Ranch Barba Tone, Zipline Pazin i Samy's ranch.

U petom poglavlju dane su smjernice za daljnji razvoj avanturističkog turizma u Istarskoj županiji. Na kraju rada, u šestom poglavlju iznesen je zaključak koji razmatra spoznaje do kojih se došlo sintezom metoda ovog teorijskog istraživanja i prikazan je popis korištene literature.

2. AVANTURISTIČKI TURIZAM

Turizam je danas masovna pojava koja se javlja u više oblika i vrsta. Kako se javlja sve više oblika i vrsta turizma, tako dolazi i do novih vrsta turista čije želje i potrebe treba zadovoljiti. Kao odgovor na turističku potražnju novih turista javljaju se selektivni oblici turizma. Selektivni turizam definira se kao organizacija različitih oblika turizma uklađenih s prirodnim i društvenim vrijednostima lokalne zajednice koji omogućavaju gostima i gostoprimcima uživanje u pozitivnim vrijednim interakcijama uzajamnog iskustva (Geić, 2011). Kao specifičan, selektivni oblik turizma, avanturistički turizam ili ono što se danas naziva avanturističkim (pustolovnim) turizmom obuhvaća vrlo mnogo različitih aktivnosti na otvorenom. Avanturistički turizam promatra se kao fizički fenomen, koji uključuje turiste koji se bave fizičkim aktivnostima u nepoznatim i često nepristupačnim terenima ili okruženjima. Međutim, prema Swarbrooke i sur. (2003), postoji i avanturistički turizam koji je poprilično ili u potpunosti nefizički, poput emocija. Nefizički avanturistički turizam se prema tome može podijeliti u:

- Intelektualna avantura - putovanja za mentalni samorazvoj
- Emocionalna avantura - na primjer kockanje ili hedonizam
- Duhovna avantura - putovanja u potrazi za duhovnim prosvjetljenjem.

2.1. Definiranje pojma avanturistički turizam i obilježja

Avanturistički turizam se može definirati na različite načine, međutim još uvijek je relativno malo istraživanja o takvom obliku turizma, a također nema široko prihvaćenu definiciju. Ipak, Adventure Travel Trade Association (ATTA) definira avanturistički turizam kao putovanje koje uključuje najmanje dva od sljedeća tri elementa: fizička aktivnost, prirodno okruženje i kulturna komponenta. Odnosno, avanturistički turizam znači povezivanje s novom kulturom ili novim krajolikom uz istovremenu fizičku aktivnost.

U svom radu Muller i Cleaver (2000) navode kako avanturistički turizam karakterizira njegova sposobnost da turistima pruži relativno visoke razine osjetilne stimulacije, obično postignute uključivanjem fizički zahtjevnih komponenata iskustva u turističko iskustvo.

Sung i sur. (1997) opisuju avanturistički turizam kao zbroj pojava i odnosa koji proizlaze iz interakcija avanturističkih aktivnosti s prirodnim okruženjem izvan mjesta prebivališta sudionika i sadrži elemente rizika kojima je rezultat postavljanje turističkog iskustva.

Većina autora se slaže da je avanturistički turizam niša sektora turističke industrije, ali postoje mnogi drugi nišni sektori u turizmu koji imaju iste karakteristike koje se preklapaju s avanturističkim turizmom, poput ekoturizma, aktivnog turizma ili sportskog turizma i razlika između ovih vrsta turizma nije u potpunosti definirana.

Prema Novelli (2005) turizam niša obuhvaća:

- Turizam specijalnih interesa (npr. *dark* turizam, gastronomski turizam, omladinski turizam i sl.);
- Turizam tradicije i kulture (npr. turizam kulturne baštine, obrazovani i vjerski turizam i sl.);
- Aktivni turizam (npr. sportski i avanturistički turizam)

Pojam avanturistički turizam se koristi za komercijalne ture s vodičem, gdje je glavna atrakcija rekreacija na terenima u prirodi, te podrazumijeva specijaliziranu sportsku ili sličnu opremu i turistima pruža uzbuđenje (Buckley, 2006). Glavni čimbenik koji razlikuje avanturistički turizam od svih ostalih oblika turizma je planiranje i pripremanje za takvo putovanje. U avanturistički turizam ubrajaju se brojni ekstremni sportovi kao što su: alpinizam, akrobatsko skijanje, brdski biciklizam, *bungee* skokovi, padobranstvo, *paragliding*, *rafting*, zmajarenje, špiljarenje, ronjenje i veslanje. U ponudu se uključuju i adrenalinski parkovi. Lokacije na kojima se odvijaju ove aktivnosti su u prirodi, odnosno u šumi, u blizini jezera, rijeka, na brdima, planinama i sl.

Obilježja avanturističkog turizma:

- tjelesna aktivnost, tj. aktivnosti koje uključuju fizički napor ili psihomotorne vještine
- kontakt s prirodom
- kontakt s različitim kulturama i njihovim načinom života
- rizik i opasnost

- istraživanje i otkriće
- rekreacija i neizvjesnost ishoda
- odgovornost i predanost
- želja suvremenog turista za novim iskustvima i nalet emocija
- mogućnost samoostvarenja
- ne postoje dobna ograničenja
- izazov

2.2. Vrste avanturističkog turizma

Tržište avanturističkog turizma segmentira se prema vrsti, aktivnosti, vrsti putnika, dobnoj skupini, prodajnom kanalu i geografskom području. Prema vrsti tržište se klasificira kao „*hard*“, „*soft*“ i drugo, dok se prema aktivnostima dijeli na aktivnosti na kopnu, aktivnosti na vodi i aktivnosti u zraku.

Prema definiciji u Zakonu o pružanju usluga u turizmu koji je stupio na snagu 1. travnja 2019. godine (NN 130/17, 25/19) "*turističke usluge aktivnog i pustolovnog turizma su aktivnosti na kopnu, vodi i zraku, na otvorenom ili neuređenom prirodnom okruženju ili u posebno uređenim i opremljenim mjestima koje zbog svojih specifičnosti predstavljaju rizik od ozljeda i njihovih posljedica za korisnike*". Prema definiciji, ali i aktivnostima obuhvaćenim unutar ponude Zajednica pustolovnog turizma Hrvatske gospodarske komore je donijela inicijalni popis aktivnosti koje se smatraju turističkim uslugama aktivnog i pustolovnog turizma (<https://www.hgk.hr/turisticke-usluge-aktivnog-i-pustolovnog-turizma-popis-aktivnosti>):

1. **Kanuing (*canoeing*):** vožnja kanuom koristeći veslo s jednom lopaticom kojim se spušta niz tok rijeke ili mora. Tijekom vožnje upoznaju se prirodne ljepote krajolika.
2. **Špiljarenje (*caving*):** rekreacijsko istraživanje špilja, rupa, jama i ponora. Tipično špiljsko putovanje može podrazumijevati penjanje, puzanje, plivanje i hodanje. Svaka ekspedicija može rezultirati novim saznanjima o dosad neotkrivenim dijelovima špilje, ali i o novim, još neotkrivenim vrstama.
3. **Slobodno penjanje (sportskih smjerova, višedužinaca i *Deep water solo*: penjanje iznad mora):** penjanje u kojem penjač savladava uspon koristeći

samo ruke, noge i tijelo, tj. isključivo svoju vještinu i snagu. Slobodno penjanje izvodi se s užetom i bez njega, iako većina penjača koristi užu radi osobne sigurnosti i izbjegavanja teških i kobnih posljedica gravitacije.

4. **Biciklizam:** fizička aktivnost u kojoj se koriste bicikli. Bicikli se voze u svrhu prijevoza, rekreacije, vježbe ili profesionalnog sporta. Danas je biciklizam kao vid rekreacije vrlo popularan diljem svijeta, u razvijenim zemljama najviše zbog zdravstvenih prednosti i ekološke osviještenosti.
5. **Planinarenje (*walking, hiking, trekking, ferrata*):** širok pojam koji obuhvaća gotovo sve čovjekove djelatnosti izravno i neizravno vezane uz kretanje i boravak u planinama. Predstavlja aktivan oblik odmora koji planinara ispunjava osjećajem zadovoljstva i novim doživljajima.
6. **Jahanje:** namijenjeno je avanturistima koji su željni zbližavanja s konjima i prirodom. Jahanje uključuje uporabu konja u praktične radne svrhe, prijevoz, rekreacijske aktivnosti, umjetničke ili kulturne vježbe te u natjecateljsku svrhu.
7. **Kajaking:** vožnja kajakom, kojim se može upravljati samostalno ili uz pomoć vodiča. Vožnja kajakom moguća je po rijekama ili moru.
8. **Veslanje na dasci (*Stand up paddling - SUP*):** aktivnost na vodi u kojoj sudionik klečeći, ležeći ili stojeći na dasci koristi veslo za kretanje kroz vodu. SUP se brzo uči, ne zahtijeva nikakvo prijašnje iskustvo.
9. **Rafting i INLineRaft:** spuštanje gumenim čamcima niz rijeku s ciljem uzbuđenja, avanture i druženja. Za razliku od raftinga, kod spusta niz rijeku u inline raftu korisnici samostalno upravljaju plovilima uz pratnju i instrukcije vodiča u kajacima. Inline raft je čamac za 2-3 osobe.
10. **Kanjoning (*canyoning*):** podrazumijeva prolazak kroz kanjon uz korištenje različitih tehnika, uključujući hodanje, penjanje (s ili bez užeta), skakanje, plivanje i dr. Kanjoning često zahtijeva posebne vještine, veliku fizičku spremu i kondiciju i osposobljene vodiče za takvu avanturu.
11. **Zipline:** čelični konop ili užu (sajla) postavljen između objekata različitih visina po kojima se može spuštati.
12. **Aktivnosti u okviru adrenalinskih parkova**

13. **Padobransko jedrenje/parajedriličarstvo (*Paragliding/parasailing*):** sport, u kojem osoba skače iz zrakoplova ili visokog mjesta noseći široki, pravokutni, padobran kojim se može upravljati. *Parasailing* je panoramski let padobranom, no za razliku od klasičnog padobranstva, kod kojeg se za podvig skače iz aviona, u ovom je slučaju situacija malo manje ekstremna, odnosno tijekom akcije vuče vas gliser i pruža nezaboravnu avanturu leta iznad morske površine.
14. ***Kitesurfing/kiteboarding*:** akcijski sport koji kombinira aspekte surfanja, paraglidinga, klizanja i jedrenja u jedan ekstremni sport. Kitesurfer koristi snagu vjetrova pomoću velikog zmajca koji se može kontrolirati kako bi se kretao po vodi.
15. **Skakanje s užetom (*Bungee jumping*):** skok s vrlo visokog mosta ili slične platforme, s dugim elastičnim konopcem vezanim za noge skakača, tako da ga konop povlači natrag prije nego što udari o tlo.

Avanturistički turizam uključuje velik broj različitih aktivnosti: od onih koje podrazumijevaju mali stupanj rizika pa do onih koje predstavljaju velik izazov za sudionika, iako se percepcija o stupnju rizika i zahtjevnosti razlikuje od osobe do osobe. Većina autora slaže se da avanturistički turizam, odnosno aktivnosti u takvom obliku turizma uključuju specifične elemente kao što su posebne vještine (Taylor i sur., 2013).

Postoje dvije glavne kategorije avanturističkih aktivnosti: *hard* ili tvrde (teške) i *soft* ili meke (lake) aktivnosti. Najlakši način za razvrstavanje i prepoznavanje avanturističkog turizma kao tvrde ili meke aktivnosti je njegovo primarno djelovanje. *Hard* avanturistička putovanja zahtijevaju od korisnika određeno iskustvo, znanje i vještine u aktivnostima koje se poduzimaju zbog većeg prisustva rizika koja ta putovanja generiraju. Buckley (2006) definira *hard* avanturu kao putovanje koje ima element većeg rizika te zahtijeva više fizičke aktivnosti, nagrađuje duh i gura ljude da iskorače iz svojih sigurnih zona. Sudionici takvih aktivnosti trebaju biti fizički, ali i psihički potpuno zdravi, trebaju biti spremni na smanjenju razinu udobnosti te na sve vremenske uvjete. Takve aktivnosti su najčešće namijenjene samo članovima odgovarajućih udruga i klubova.

U soft kategoriju avanturističkih aktivnosti pripadaju aktivnosti s niskim stupnjem rizika i koje zahtijevaju minimalne vještine i predanost sudionika. Takve aktivnosti uključuju manji fizički napor, a sudionici mogu ali i ne moraju imati iskustva u aktivnostima u koje se uključuju. Buckley (2006) u svom radu opisuje soft avanturu kao putno iskustvo koje je korisno za duh i um, sigurno je i ne zahtijeva prekomjernu fizičku aktivnost, a nadilazi uobičajeni turistički plan. *Tablica 1.* u nastavku prikazuje avanturističke aktivnosti i njihovu klasifikaciju prema Adventure Travel Trade Association (ATTA).

Tablica 1: Klasifikacija avanturističkih aktivnosti

AKTIVNOST	KATEGORIJA
Arheološka istraživanja	SOFT
Pješačanje	SOFT
Promatranje ptica	SOFT
Kampiranje	SOFT
Biciklizam	SOFT
Kajaking	SOFT
Kanuing	SOFT
Lov	SOFT
Podvodni ribolov	SOFT
Planinarenje	SOFT
Jahanje	SOFT
<i>Rafting</i>	SOFT
Istraživačke ekspedicije	SOFT
Safari	SOFT
Ronjenje s bocom	SOFT
Surfanje	SOFT
Skijanje/daskanje	SOFT
Jedrenje	SOFT
Slobodno penjanje	HARD
Vožnja brdskim biciklom	HARD
Špiljarenje	HARD
Penjanje	HARD

Ronjenje na dah	HARD
Skijanje na vodi	HARD
Daskanje na vodi (<i>Kitesurfing</i>)	HARD
Jedrenje na dasci	HARD
<i>Paragliding</i>	HARD
Skakanje s užetom (<i>Bungee jumping</i>)	HARD

Izvor: ATTA, 2013.

Teške avanture su ono što većina misli kada razmišljaju o avanturističkim putovanjima, ali meke avanture nude većini ljudi priliku da dožive avanturistička putovanja, a da pritom ne naprave ništa ekstremno. Aktivnosti avanturističkog turizma dobro se slažu s okolinom jer prirodni svijet pruža resurse za mnoge aktivnosti koje pružaju rizik, izazov i otkrića. Avanturistički turisti potiču svoje vlastite kulturne, fizičke i geografske granice i te se granice, odnosno ograničenja međusobno razlikuju za svaku osobu. Bez obzira na to kako se organiziraju ili kategoriziraju avanturistička putovanja, avantura će uvijek biti subjektivan pojam za same putnike, jer je povezana s osobnim iskustvom.

2.3. Avanturistički turist

Avanturistički turizam ne zanima samo tržište mladih, već se proteže u širokom rasponu ljudi i dobnih skupina. Brojni istraživači otkrili su da određeni motivi putovanja mogu objasniti postojanje određenih proizvoda avanturističkog turizma. Motiv može utjecati i na ponašanje avanturističkih turista koji posjećuju različita avanturistička odredišta. Dosadašnja istraživanja o motivima avanture identificirala su važne motive zbog kojih se ljudi odlučuju na avanturistička putovanja, a neka od njih su bijeg, opuštanje, izazov, zabava, socijalna interakcija, osobni razvoj, iskustvo i intelektualno bogaćenje. Istraživanje Flukera i Turnera (2000) otkriva da su sudionici avanturističkog turizma često mlađi, obrazovani, imućni, aktivni tražitelji uzbuđenja koji troše značajne količine novca u potrazi za avanturama. Avanturistički turisti su često zahtjevni i pronicljivi potrošači dok su na odmoru i putuju u ekstremnim svjetskim okruženjima da ispune svoje potrebe za emocionalnim usponima, izazovima, uzbuđenjima i rizicima.

Turisti danas - poznati kao "novi turisti", pripisuju veću važnost prednostima koje mogu ostvariti od svojih putovanja, posebno jedinstvenost doživljaja. Avanturistički turisti imaju skup razlikovnih karakteristika, a one su identificirane u nastavku i prikazane na slici 1.

Slika 1. Karakteristike avanturističkih turista

Izvor: Izrada autora prema Swarbrooke i sur., *Adventure tourism: the new frontier*, 2003.

Opći profil i karakteristike avanturističkih turista daju dobru podlogu o tome tko su danas avanturistički turisti. Jedna od ključnih karakteristika novih turista je njihova potreba za bijegom od svakodnevne rutine u nastojanju da se postigne neki oblik ispunjenja. Većina turističkih iskustva uključuju određeni stupanj eskapizma i mnogo ljudi izrazilo bi potrebu da "maknemo se od svega" kao važan motiv uzimanje odmora. Potreba za bijegom može se privremeno aktivirati željom za bijegom od svakodnevnog života i pridruženih stresova. Avanturistički turizam uključuje tako aktivno sudjelovanje pojedinaca koje rezultira vrhunskim eskapizmom iz svakodnevnog života. Što više iskustva imaju ljudi u određenoj avanturističkoj aktivnosti, to je više vjerojatno je da će se oni osjećati kompetentnima u toj aktivnosti. Osim toga, pojedinci će se osjećati

kompetentno ako dožive pozitivno avanturističko iskustvo, bez obzira jesu li novak ili stručnjak u toj djelatnosti (Swarbrooke i sur., 2003).

Zbog svog raznolikog profila, avanturistički turisti kreću u avanturu kako bi ostvarili mnogo različitih motiva. Oni postižu svoje vrhunce putovanja raznim aktivnostima koje uključuju, na primjer, uzimanje rizika, uzbuđenje, eskapizam, osobni razvoj, druženje, samootkrivanje i samoaktualizacija. To su faktori pritiska, ili unutarnji faktori, koji nagovaraju pojedince da sudjeluju u avanturama.

Pustolovni avanturisti traže jedinstvene ili nove turističke destinacije i aktivnosti. Vjeruje se da je velik postotak ovog sektora spreman prihvatiti ograničenu turističku infrastrukturu uz obećanje o izuzetnom, autentičnom iskustvu. Za sve sudionike prednosti avanturističkog putovanja mogu biti velike. Fizički naporniji odmori imaju očite zdravstvene koristi i mogu pomoći izgraditi samopoštovanje izvršavanjem teških zadataka. Osim izgradnje samopoštovanja, postoje i druge psihološke prednosti. Osjećaj opasnosti i zakoračenje u nepoznato može biti mentalno stimulativno iskustvo.

3. RAZVOJ AVANTURISTIČKOG TURIZMA

Avanturistička putovanja imaju dugu i daleku prošlost. Ljudi putuju od pradavnih vremena u potrazi za hranom, te je preživljavanje bilo jedan od glavnih razloga putovanja. Ljudi su također, stotinama godina, sudjelovali u avanturističkim putovanjima putem istraživanja, odnosno putovali su u davno vrijeme radi istraživanja novog odredišta ili čak nove zemlje. No, komercijalna avanturistička putovanja novi su fenomen, u kojem putnici unajmljuju profesionalnog vodiča za pružanje niza tehničke podrške i opreme, kao i kulturne i prirode interpretacije. Ono što u današnje vrijeme nazivamo avanturističkim putovanjem proizašlo je iz Velike Britanije jer su se Britanci među prvima odlučili na putovanja s motivom za planinarenje, skijanje i slične sportove (Swarbrooke i sur., 2003). Danas je avanturistički turizam živ, dinamičan i brzo mijenjajući sektor s novim izazovima koji se dodaju u turističko iskustvo.

3.1. Povijesni razvoj i trendovi u svijetu

Avanturistički turizam oduvijek je bio prisutan u društvu, iako ga sudionici tog vremena nisu doživljavali kao avanturistički turizam, već kao otkrivanje mjesta. Za njih je to bio način života, umjesto slobodne aktivnosti (Van der Merwe, 2009). Povijest avanturističkog turizma može se promatrati analizom pojedinih selektivnih oblika turizma, poput lova, koji je prisutan od nastanka ljudske vrste, preko planinarenja, hodočašća i brojnih drugih aktivnosti (slika 2).

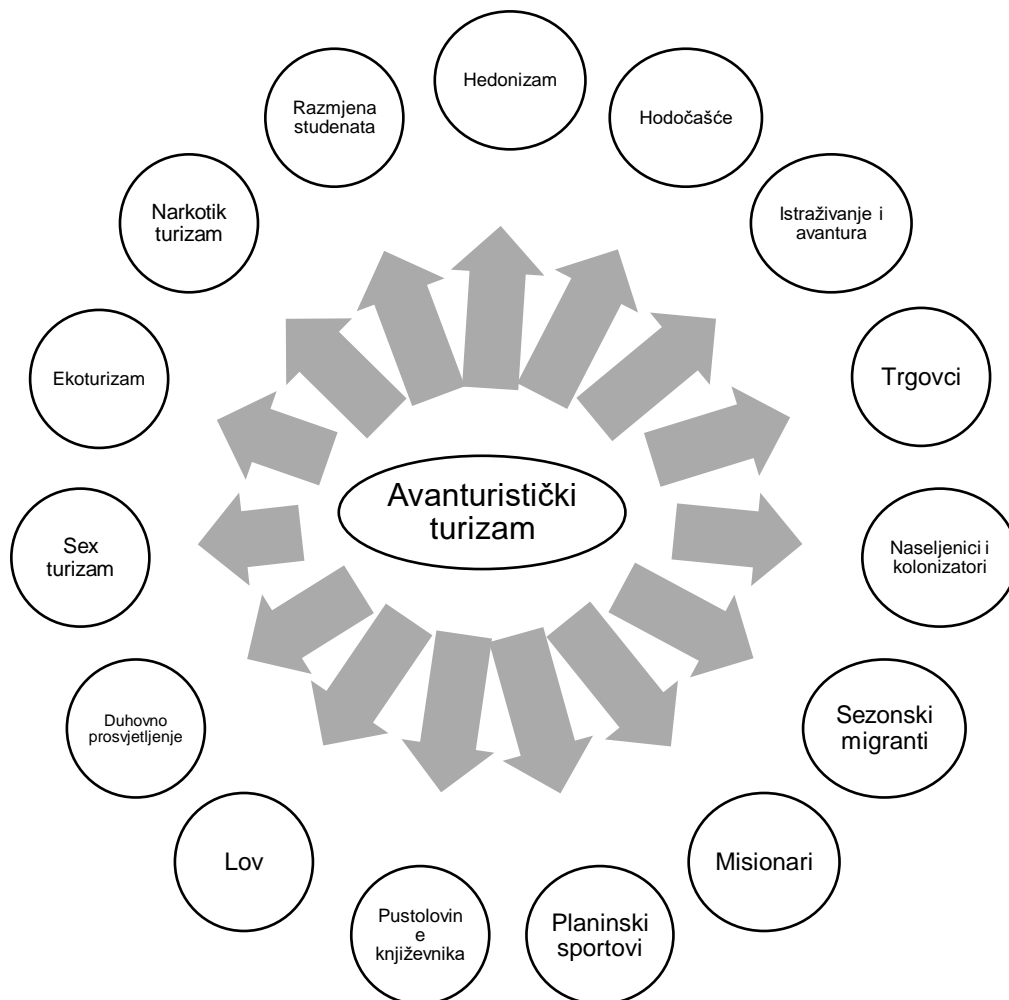
Sredinom 1800-ih, odnosno 19. stoljeća počinje pomicanje granica u onome što danas zovemo avanturistički turizam. Početak bi mogao označiti prvi uspon na Matterhorn 1865., kao i spuštanje rijekom Colorado 1869. godine. Ubrzo nakon toga formirane se i dvije ključne institucije: National Geographic Societyja 1888. godine, u svrhu povećanja i proširivanja znanja o geografiji te Explorers Cluba koji je osnovan 1904. godine u svrhu promocije znanstvenih istraživanja kopna, mora, zraka i svemira. Obje institucije i danas nastavljaju poticati avanturizam i ekspedicionizam (UNWTO, 2014).

Popularnost avanturističkog putovanja počinje rasti ubrzo nakon Drugog svjetskog rata zbog viška vojne opreme koja je postala dostupna civilnoj upotrebi. Jeepovi, gumeni čamci, naprtnjače, zimska oprema za kampiranje, skije, oružje i ronilačka oprema isto kao i materijali poput aluminija, najlona, gume i plastike postali su svima dostupni i omogućili su ljudima da putuju do manje istraženih područja (Higham, 2005). Zbog

učestalih putovanja tijekom rata, ljudi su upoznali druge krajeve, kulture i religije. Također, razvoj komunikacijskih i informatičkih tehnologija imalo je veliku ulogu u razvoju avanturističkog turizma, jer je upotreba GPS-a uvela revoluciju u putovanjima po neistraženim destinacijama, kao što su pustinje i prašume.

Slika 2. identificira brojne teme koje prevladavaju kroz povijest avanturističkog turizma. Swarbrooke i sur. (2003) ne tvrde da je to sveobuhvatan popis tema u avanturističkom turizmu, ali je zamišljen za ilustraciju raznolikosti tema i činjenicu da su neke vrlo stare, dok se neke stalno pojavljuju.

Slika 2. Teme u povijesnom razvoju avanturističkog turizma

Izvor: Izrada autora prema Swarbrooke i sur., *Adventure tourism: the new frontier*, 2003.

Od ranih avanturista avanturistički turizam prerasta u popularnu nišu i postaje sektor koji se brzo širi u turističkoj industriji (Swarbrooke i sur., 2003). Jedan od razloga ovog rasta možda je usko povezan s činjenicom da suvremenom životu, rad ne može biti jasan i jedini smisao. Stoga se ljudi odlučuju potražiti smisao aktivnim sudjelovanjem u slobodnim aktivnostima i turizmu. Sudionici traže ono duboko utjelovljeno iskustvo nedostupno u svakodnevnom životu (Van der Merwe, 2009). Vjeruju da avanturistički turizam može pružiti takva iskustva, kao i pomoći u prevladavanju određenih strahova od života. Kroz avanturu se mogu učiti i razvijati nove vještine, tako da pomažu u održavanju uzbudljivog i kreativnog života s velikim iskustvima i izazovima. Danas se avanturistički turizam temelji na širokom spektru aktivnosti, od manje energičnih aktivnosti (poput ronjenja) do aktivnosti prepunih uzbuđenja (poput skakanja s užetom, *paraglidinga* i ostalih).

Avanturistički turizam, također, ima veliku ulogu u atraktivnosti odredišta, jer turistima nudi razne aktivnosti koje se odvijaju u veličanstvenim krajolicima, pogledima koji oduzimaju dah i raznolikim pejzažima. Kao i kod svih vrsta turizma, postoji i geografska hijerarhija avanturističkih destinacija. Različite regije svijeta povezane su s određenim tipovima avanturističkog turizma. Millington (2001) je grupirao neka od njih:

- Srednja Amerika, Južna Amerika i Karibi - postali su gotovo sinonim za pustolovna putovanja i eko turizam. Kostarika sa svojim oblačnim (kišnim) šumama, dubokim prašumama Amazonije, Andama u Peruu i atlantskom obalom u Brazilu. Ekvador, koji nudi bioraznolikost otoka Galapagos, te Argentina u kojoj se nalazi planina Aconcagua 6960 m visoka. Za istraživače, u džunglama Gvatemale nalaze se ruševine drevnih civilizacija Maja i Machu Picchua u Peruu. Većina avanturističkih aktivnosti na Karibima se vrte oko vode, odnosno ronjenje, jedrenje i surfanje su najviše popularne aktivnosti.
- Europa - Unatoč tome što je jako naseljena i ima dobro razvijenu infrastrukturu, Europa još uvijek pruža neka od najboljih avanturističkih putovanja dostupna cijelom svijetu. Irska, Škotska, Engleska, Belgija i Francuska nude neke od najboljih svjetskih planinarenja i biciklizma. Njemačka, Švicarska, istočna Francuska i sjeverna Italija popularne su destinacije za skijanje, planinarenje i penjanje u Alpama. Skandinavija je dom planina i fjordova, ali i niza aktivnosti

na vodi, dok Rusija avanturističkim putnicima nudi planinski niz Kavkaz, ali i poluotok Kolu.

- Srednji istok - biti u središtu Starog svijeta, na tri kontinenta, Bliski Istok nudi bogatu kulturnu kao i prirodnu ponudu. *Trekking* staze ili jahanje deva popularne su aktivnosti u pustinji Irana i Turkmenistan, a planinarenja i skijanja je popularno u Kazahstanu, Uzbekistanu i Tadžikistanu. Na najjužnijoj točki Jordana, kao i u Jemenu i Omanu, nudi se najbolje ronjenje. Pustinjske mogućnosti za *trekking* također obiluju u Omanu, Ujedinjenim Arapskim Emiratima i Saudijskoj Arabiji.
- Azija - nudi neke od neistraženih mjesta na svijetu. Mongolija ima izvrsno pješaćenje kroz pustinju Gobi, a Sjeverna Koreja nudi rijeke i planine s mogućnostima penjanja na gori Songnisan ili brdu Soraksan. Manji otoci japanskog kopna dobro su poznati po ronjenju i surfanju. Safari u divljini u Indiji pruža prostor za gledanje, među ostalim, tigrova, slonova, majmuna i zmija. Nepal, ne samo da ima najviši svjetski vrh, Mount Everest, nego na svojim nižim padinama nudi i najbolja mjesta na svijetu za penjanje i planinarenje. Tajland, Malezija i Indonezija nude kombinirani proizvod od promatranje divljih životinja, ronjenja i ostalih aktivnosti na vodi.
- Sjeverna Amerika - obuhvaća ogromno područje i kao rezultat nudi gotovo svaku opciju za avanturističkog turista. SAD imaju goru McKinley, tropske vode Floride, vožnju kajakom po Main's Island Trail i biciklizam u pustinji Sonoran u Arizoni. Kanadska raznolikost kreće se od umjerenih kišnih šuma otoka Vancouvera, zatim Yukona koji obuhvaća ogromne ploče netaknutog planinskog krajolika i aboridžinskih zajednica na opcije daskanja koje nudi raznolikost provincijskog parka Algonquin.
- Antarktik - posljednja velika divljina i najizoliraniji kontinent na planeti. Postoji nekoliko mogućnosti putovanja na Antarktik - sve brodom - s većinom polazaka iz Južne Amerike, iako postoje mogućnosti i iz Australije. Velika pažnja se vodi da putovanje na Antarktik ne pokvari okoliš i samo ograničen broj ljudi je dopušteni na obali.

Danas postoje tri glavne kategorije u trendovima avanturističkog turizma, a one su: nove avanturističke aktivnosti, vanjski globalni trendovi i društveni trendovi. Razvoj novih ili poboljšanih oprema poput ronilačke opreme i *kite* ploča stvaraju mogućnosti za nove avanturističke aktivnosti. Zatim postoje vanjski globalni trendovi na koje čovjek nema puno utjecaja, poput globalnih klimatskih promjena. Posljednji vanjski globalni trendovi koji uglavnom utječu na avanturistički turizam jesu rat, terorizam i političke nestabilnosti. Iako avanturistički turisti traže nalet adrenalina i nešto drugačije, mnogi od njih ipak ne žele riskirati svoj život u nestabilnim područjima iako ta područja često nude poželjno okruženje za avanturističke turističke aktivnosti (Buckley 2010).

Kako sektor avanturističkog turizma privlači sve više pozornosti, novi trendovi i dalje se razvijaju. U nastavku će se prikazati popis trenutnih i budućih trendova prema Adventure travel trade association (ATTA, 2018). Novi trendovi svrstavaju se u tri kategorije: tehnološki trendovi, trendovi među putnicima i trendovi destinacije.

Tehnološki trendovi:

1. Korištenje virtualnih tura - Otkako je virtualna stvarnost ušla u svijet turizma sa svim mogućnostima koje može pružiti, njena je popularnost naglo skočila. U roku od nekoliko sekundi osobe koje zanima odredište ili avanturistička aktivnost mogu se prevesti na lokaciju. Pored vizualnih, sudionici također mogu doživjeti zvučne efekte, pa čak i mirise. Rezultati nedavnog istraživanja koje je proveo Digital Market Outlook, govore kako bi 49% svih pružatelja usluga avanturističkog turizma koristilo virtualnu stvarnost ako se usluga pruža besplatno, a 13% bi bilo spremno platiti za sadržaj vezan za putovanja. Što je još zanimljivije, 73% svih korisnika bilo bi zainteresirano za preuzimanje aplikacije za virtualnu stvarnost.

2. Korištenje profesionalne fotografije i videozapisa - Naše društvo postaje sve više vizualno i većina ljudi temelji svoje mišljenje na onome što vide. Upravo zato i sama kvaliteta fotografije treba biti na visokoj razini što znači korištenje fotografija s načelima čistoće, svjetlosti, uređivanja, kuta i razlučivosti kako bi privukla pažnju turista. Videozapisi su izvrstan način pripovijedanja, ali i prikazivanja iskustva s avanturističkih putovanja. Ljudima su potrebne određene informacije da bi donijeli odluku i zato su videozapisi vrijedni. Omogućuju potrošačima da vizualiziraju iskustvo, odgovarajući na potencijalna pitanja ili sumnje koje mogu imati.

3. Implementacija Chatboat-a - Chatbot je sustav koji omogućava korisnicima da se izravno povežu s uslugama i uključe se u internetske razgovore. Chatboti su dizajnirani za brže i učinkovitije rješavanje problema s korisničkom podrškom. Dokazano je da su ekonomični jer mogu uštedjeti i do 30% troškova korisničke podrške. Chatbot u turizmu zamjenjuje žive agente koje bi nazvali u agencijama. Obično koriste postojeće platforme poput messenger aplikacija koje su dostupne svima koji imaju telefon. Također šalju obavijesti, promotivne ponude i ažuriranja izravno svojim korisnicima dok putuju.

4. Big Data (velika količina podataka) pruža odgovore za budućnost - Big Data je tehnologija koja omogućava prikupljanje i obradu velikih količina strukturiranih i nestrukturiranih podataka u realnom vremenu. Big Data u turizmu može se odnositi na podatke prikupljene putem turističkih satelitskih računa, inozemnih savjeta o putovanjima, TripAdvisor recenzijama i čak o aktivnostima koje nose turisti. Turistički operatori zahvaljujući velikoj količini podataka imaju više znanja nego ikad prije za razvoj novih proizvoda i marketinških strategija te prilagođavanja cijena.

Trendovi među putnicima

5. Biciklistički izleti - popularnost biciklističkih putovanja i dalje raste. To je zbog sklonosti ljudi da se osjećaju aktivno i avanturistički. Vrijeme vožnje biciklom može varirati od 24 sata putovanja do samo nekoliko sati dnevno. Biciklizam doprinosi boljem zdravlju u zajednici i povezanim uštedama, manjim zagušenjima, boljem okruženju i sretnijim ljudima. Turisti na biciklu obično su geo-turisti i obično ih zanima iskustvo specifičnosti mjesta, krajolika, kulture i povijesti.

6. Sporo putovanje - Spor tempo i autentična iskustva dvije su ideje koje se nalaze iza sporog turizma. Pojam sporog turizma nastao je prije 20 godina u Italiji, što je poslužilo kao težnja za sporijim, laganijim načinom, odnosno tempom života. Spor turizam namjerava odbaciti ideju o pretjeranoj potrošnji i okončati trajno kretanje suvremenog života. Jedan od ciljeva je doživjeti neočekivano, izbjegavajući poznate turističke atrakcije i staze. Lagana putovanja radije daju sebi vremena za otkrivanje novih mjesta, bude znatiželju pružajući mir i spokoj.

7. Putovati sam - može biti prepuštajuće jer osoba ima potpunu kontrolu nad svojim putovanjem. Pored toga, ne mora brinuti o potrebama i željama drugih te se takvo

putovanje odnosi samo na osobne preferencije. Također, osoba koja putuje sama može se osjećati integriranijom s lokalnom kulturom jer se neće morati izdvojiti toliko koliko bi trebala u grupi turista. Povećanje ove vrste putovanja uzrokovano je većom dostupnošću resursa za ovo tržište kao što su platforme za rezervaciju i specijalizirani itinereri, kao i medijsko izvještavanje o solo putovanjima.

8. Biti lokalac kao vrhunska avantura - neka od najvjerojatnijih iskustava na putovanjima jesu upoznavanje ljudi i njihovog načina života. Kako putnici avanturom postaju iskusniji, tako sve više žele doživjeti destinaciju kao lokalni mještani. Upravo zato i agencija „*Visit Copenhagen*“ pokrenula je novu strategiju pod nazivom „*LocalHood*“. Strategija cilja na putnika koji teži da bude privremeni lokalac, tj. onaj koji traži osobnu povezanost s trenutačno zajedničkim iskustvom temeljenim na zanimanju, odnosima i autentičnosti.

Trendovi destinacije

9. Avanturistička odredišta trebaju se pripremiti kako bi se izbjegli problemi masovnog turizma - odredišta avanturističkog turizma jesu domovi osjetljivih ekosustava, ranjive populacije i ugroženih divljih životinja i zahtijevaju posebne, strože mjere zaštite kako bi se zaštitila sama kvaliteta mjesta. Organizacije odgovorne za avanturistička odredišta moraju proaktivno razmotriti razinu rizika masovnog turizma. Rast je za mnoge avanturističke destinacije brz i eksponencijalan i zato treba razmišljati o prevenciji prije nego dođe do problema.

10. Nedovoljno razvijen turizam - odredišta koja trpe zbog nedovoljno razvijenog turizma mogu razmisliti o izgradnji razumijevanja za avanturističkog turista, koji ima veću vjerojatnost da će posjetiti teško dostupna mjesta u kojima nije napredovala turistička infrastruktura. U takvim se mjestima može pružiti iskustvo „jednom u životu,“ (poput vožnje balonom), poboljšavajući pripovijedanje kako bi mjesto bilo relevantno za posjetitelja ili pomoću tehnologije kao što je proširena stvarnost za stvaranje boljih iskustava.

Prema Globalnom izvješću o avanturističkom turizmu (2014) prisutan je i trend u kojem neke destinacije usmjeravaju i formiraju svoje brendove kako bi apelirale i privukle avanturističke putnike svojim vrijednostima:

- Norveška - fokusira se na fjordove i ledenjake pod sloganom „*Powered by Nature*”
- Grenland naglašava svoju robusnost pod sloganom „*Greenland, Be a Pioneer*”
- Novi Zeland predstavlja svoju kulturu, planine, divlje životinje i planinarenje sloganom „*100% Pure New Zealand*”
- Slovenija privlači planinarenjem, planinama i špiljama u kampanji „*I feel Slovenia*”

Adventure Travel Trade Association (ATTA) navodi top 10 zemalja za avanturistički turizam: Island, Njemačka, Novi Zeland, Norveška, Švicarska, Kanada, Australija, Finska, Austrija, Danska. Zemlje su rangirane u deset različitih kategorija, počevši od njihovih prirodnih resursa: obalne crte, gustoće naseljenosti i drugih fizičkih karakteristika.

Indeks razvoja avanturističkog turizma također je rangirao zemlje po regijama, a Island je na vrhu u konkurentnom dijelu Europe i Sjeverne Amerike. Novi Zeland ocijenjen je najboljim u istočnoj Aziji i Tihom oceanu, Hrvatska u istočnoj Europi i središnjoj Aziji, a Čile u Latinskoj Americi i na Karibima. Također, na ljestvici u svojim regijama rangirani su i Izrael, Butan i Bocvana u podsaharskoj Africi (<https://www.lonelyplanet.com/articles/best-places-adventure-tourism>, 2019).

3.2. Razvoj i trendovi u RH

Hrvatska ima vrlo velike mogućnosti za razvoj avanturističkog turizma, a najvažnija komponenta koja omogućuje avanturističkom turizmu da napreduje u Republici Hrvatskoj jesu ogromni, raznoliki i relativno netaknuti prirodni pejzaži koji pružaju priliku za nova i jedinstvena avanturistička iskustva. Vrijednost hrvatskog tržišta avanturističkog turizma nije poznata, ali kao najrazvijenije niše mogu se navesti cikloturizam, brdsko pješaćenje, rafting, planinarenje i kajakarenje po moru

(<http://www.poslovni.hr/hrvatska/hrvatska-br-1-za-razvoj-pustolovnog-turizma318660>, 2019).

U proteklih 30-ak godina razvoj hrvatskog turizma može se grubo podijeliti na dva razdoblja: prijeratno i poslijeratno razdoblje. Turizam prije rata karakterizira masovnost te motiv sunca i mora. U okviru avanturističkog turizma u prijeratno vrijeme osnivaju se Hrvatski planinarski savez (osnovan 1874. godine) i Hrvatski jedriličarski savez (osnovan 1955. godine) koji su organizirali izlete i istraživanja te poticali pustolovni duh i kulturu. Nakon osamostaljenja Hrvatske organiziraju se prve pustolovne utrke u Hrvatskoj (CroChallenge, Terra Incognita, KI-Challenge...) koje su otkrile i promovirale Hrvatsku kao zanimljivu pustolovnu destinaciju, a potakle su i mnoge domaće ljude na pustolovinu.

Hrvatska je prepoznala važnost i potencijal za razvoj ovog oblika turizma te je isti uvršten u Strategiju razvoja turizma i njene akcijske planove. Smatra se kako se radi o opsegom sve značajnijoj i veoma brzo rastućoj grupi proizvoda za koju neki operatori prijavljuju rast i do 30% godišnje. Iako se u brdovitom i obalnom dijelu Hrvatske ubrzano razvija široka ponuda različitih, uključivo nišnih pustolovno sportskih programa, Hrvatska ipak još nedovoljno koristi svoje komparativne prednosti za razvoj ove skupine proizvoda (Strategija razvoja turizma, 2013).

Ponuda avanturističkog turizma u Hrvatskoj je disperzirana i nedovoljno vidljiva. Također, ne postoji analiza niti pouzdana statistika podataka vezanih za domaću avanturističku gospodarsku djelatnost, a ponuda je disperzirana na cijelom području Hrvatske: od Istre do Slavonije i od Podravine do Dubrovnika. U izvješću ATTA-e, Hrvatska se navodi kao destinacija koja ima velike potencijale za razvoj avanturističkog turizma u regiji koja obuhvaća istočnu Europu i središnju Aziju. Razlozi tome su što u Hrvatskoj ima toliko raznolikosti, mora, rijeka, planina, brda, nacionalnih parkova i parkova prirode. Ponuda avanturističkog turizma u Hrvatskoj može uključivati adrenalinske parkove, vožnje terenskim vozilima, čamcima, *rafting*, jedrenje, planinarenje, jahanje, čak i biciklizam te brojne druge aktivnosti koje se najčešće odvijaju u prirodi.

3.2.1. Avanturističke aktivnosti na kopnu

Za biciklizam su u Hrvatskoj otvorena sva područja: dolina i brda Istre, staze kroz šumoviti Gorski kotar, zeleni brežuljci Hrvatskoga zagorja i karlovačkog kraja prošarani vinogradima i voćnjacima, ravnice Slavonije ili Podravine. Također, u nacionalnim parkovima Krka i Plitvice te parkovima prirode Biokovo, Velebit i Učka biciklističke staze su atraktivne, razgranate i posebno obilježene. Za brdski biciklizam, teže uspone i adrenalinske spustove treba spomenuti Učku, planine Gorskoga kotara i Žumberak (https://www.turistplus.hr/hr/pustolovni_turizam_u_hrvatskoj/513/, 2019). Ne treba zaboraviti spomenuti i biciklističku utrku s pet tura - Tour of Croatia: Makarska – Split, Šibenik – Zadar, NP Plitvice – Učka, Pula – Umag i Sveti Martin – Zagreb. Također, biciklom se mogu slijediti brojne vinske i gastronomske ceste kroz prekrasne vinograde kao što su čuvene Vinske ceste u Istri ili gastronomska biciklistička tura.

U Hrvatskoj se godišnje organizira desetak pustolovnih utrka različitog trajanja i težine – od lakših i kratkotrajnih do izuzetno zahtjevnih višednevnih natjecanja. Neke od utrka jesu: KI Challenge, Učka mountain trek, Risnjak mountain trek, Terra Incognita Croatia, Velebit adventure trekking, Zagreb Urban Challenge, Cro challenge Paklenica, Cro challenge Dalmatia i Cro challenge Dubrovnik. Većina ovih utrka zahtjeva solidnu, a neke i ozbiljnu psihofizičku pripremu, pa se ne preporučuje svakome da krene na njih.

Hrvatske planine nigdje ne premašuju visinu od 2000 metara, ali su po raznolikosti pejzaža izrazito zanimljive. Zbog male visine je većina vrhova planinarski razmjerno lako dostupna, što hrvatske planine čini vrlo pogodnim, praktički idealnim za planinarenje. Više od 400 različitih staza, poput onih u Zagrebu, Ogulinu, Splitu i Omišu, oduševit će početnike, a iskusni planinari užitak će pronaći na Velebitu, Učki, Dinari ili Mosoru. Za strastvene penjače, u Nacionalnom parku Paklenica nalazi se Anića kuk, masivna stijena visoka 350 metara koja će pružiti nezaboravni doživljaj (<https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/aktivni-odmor/setanje-i-planinarenje>, 2019).

Zapisi o špiljama u Hrvatskoj sačuvani su iz rimskoga doba, ali one su bile naseljene davno prije toga. U Krapini i Vindiji nalaze se dva najpoznatija nalazišta Homo sapiensa Neanderthalensisa. Najpoznatije špilje za istraživanje jesu Modre špilje ili Zmajeve špilje, ali mogu se istražiti i zadivljujuće špilje diljem Istre, Gorskog kotara i na Medvednici te najzahtjevnije Veternice i Cerovačke špilje.

3.2.2. Avanturističke aktivnosti na vodi

Hrvatsku se može istražiti na malo drugačiji način, ploveći njezinim rijekama. Plovidba kanuima već je stoljećima tradicija u Hrvatskoj, a tradicionalni hrvatski kanui zovu se trupice i upotrebljavaju se na isti način kao i prije nekoliko stotina godina na delti Neretve (<https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/aktivni-odmor/kanu-i-kajak>, 2019). Kajaking u Hrvatskoj posljednjih je godina nezaobilazni oblik avanture koja nudi obilje zabave za sve one željne istinskog doživljaja netaknute prirode i koji su spremni vlastitim snagama pronaći zadovoljstvo. *Rafting* i kajakarenje su najpopularniji na rijekama Cetini, Dobri, Korani, Kupi, Mrežnici, Zrmanji i Uni:

- Kupa - najdulja rijeka čiji su izvor i ušće na području Hrvatske te rijeka s najvećim vodotokom. Na uzvodnom dijelu u Gorskom kotaru na njoj se organiziraju *rafting* i kanu safari, a djelomično i po rijeci Čabranki. Kupa je jedino plovna od Siska do Karlovca.
- Dobra - središte grada Ogulina može se podičiti fenomenom hidrogeološkog spomenika prirode. U tom dijelu ispod kamenih i strmih litica ponire rijeka Dobra. Neukroćeni dio rijeke do hidroelektrane Gojak do Lešća pogodan je za *rafting*. Gdje su dobri prilazni putovi može se ploviti običnim čamcima i kajacima.
- Korana - brzacima Korane od kasnog proljeća do rane jeseni spuštaju se brojni zaljubljenici *raftinga* i kajaka s time da se organizira i kanu safari u ljetnim mjesecima. Inače se Korana može koristiti cijele godine kada nema leda.
- Mrežnica -jedna od najljepših i najčistijih rijeka u Hrvatskoj – duga je 63 km. Korito je strmo i usko, a spuštajući se u nizinu prolazi brojne slapove i brzace na kojima ima i puno lijepih starih vodenica. Prosječna dubina rijeka varira ovisno o sušnom i vlažnom razdoblju, a dubina je ponegdje i do metar ili dva.
- Cetina - mnogobrojni slapovi i jezera, podzemni tuneli i vodopad Gubavica upotpunjuju doživljaj netaknute prirode. Na Cetini se može uživati u *raftingu*, vožnji kanuima i kajacima, *canyoningu*, kanu safariju, brdskom biciklizmu i *trekkingu*. Na kajak stazi ponegdje postoje prepreke – stijene i slapovi.
- Zrmanja - vrelo Zrmanje smješteno je na istočnom rubu Velebita, a tok do ušća u Novigradsko more dug je 70 km. Na njoj se nalazi više lijepih slapova i brzica, među kojima se ljepotom ističu kaskade tridesetak metara visokog Velikog buka. Od Obrovca, Zrmanja se od razmjerno brze rijeke pretvara u miran tok.

Morske dubine Hrvatske mogu se istražiti i ronjenjem, a deset najboljih lokacija za ronjenje prema Hrvatskoj turističkoj zajednici jesu:

- Baron Gautsch (Rovinj)
- Mali Ćutin (Kampor)
- Katedrala (Mali Lošinj)
- Kampanel (Sali)
- Vodnjak Kampanel (Hvar)
- Vrulja (Brela)
- Bijelac (Zaklopatica)
- Lenga (Pomena)
- Mrkanjac (Cavtat)
- Kaiser Franz Josef (Molunat)

3.2.3. Avanturističke aktivnosti u zraku

Ljepotu Hrvatske može se otkriti iz nove perspektive: iz zraka. Letovi padobranom, zmajem ili balonom nad raznolikim krajolicima, u povoljnim klimatskim uvjetima privlače sve više letača u Hrvatsku. Područja najvećih letačkih pustolovina su Učka i Ćićarija u Istri, Gorski kotar, Velebit, Mosor i planine Dalmatinske zagore do Dinare; još južnije - Biokovo, Rilić, poluotok Pelješac, otoci Krk, Brač, Hvar, zelene kontinentalne lokacije: Hrvatsko zagorje, Medvednica, Samoborsko gorje i Žumberak, Papuk, Krndija i Moslavačka gora. Hrvatski letači i padobrancima okupljeni su u klubovima i privatnim školama letenja. Klubovi vode škole i tečajeve, organiziraju ture, sudjeluju u međunarodnim natjecanjima. Najbolji su izvor korisnih informacija - o prijavljivanju letova, ishođenju dozvola, meteorološkoj situaciji i specifičnim zahtjevima pojedine zone letenja.

Za nalet adrenalina, u Hrvatskoj postoji slobodan pad s visine od 3500 metara okružen jednim od najspektakularnijih prirodnih krajolika u svijetu (<https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/aktivni-odmor/zracni-sportovi>, 2019).

3.3. Nositelji razvoja avanturističkog turizma u RH

Sam razvoj i upravljanje turizmom u Hrvatskoj se odvija na nekoliko razina: nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Razvoj avanturističkog turizma iziskuje suradnju i povjerenje raznih organizacija i interesnih skupina kao i njihovo zajedničko udruživanje. U Republici Hrvatskoj, Hrvatska turistička zajednica, kao i turističke zajednice općina i gradova trebale bi poticati razvoj avanturističkog turizma na način da zajednički koordiniraju djelovanje svih subjekata koji su posredno i neposredno uključeni u taj vid turizma te promotivnim materijalima i online medijima promoviraju sport i avanturu.

Organizacija koje oblikuju djelovanje avanturističkog turizma u Republici Hrvatskoj jesu:

- Ministarstvo turizma
- Upravni odjeli za turizam i gospodarstvo pri županiji
- Hrvatska turistička zajednica
- Turističke zajednice županije
- Turističke zajednice mjesta
- Hrvatska gospodarska komora (sektor za turizam)
- Hrvatska obrtnička komora
- Udruge: Udruga hrvatskih putničkih agencija, Hrvatska udruga hotelijera i restoratera, kamping udruženje Hrvatske, itd.

Razne udruge avanturističkog turizma također su jedan od važnih nositelja razvoja. Udruge se zadužuju za regulaciju kvalitete i sigurnosti avanturističkog turizma na određenom području. Također, udruge organiziraju razna natjecanja i manifestacije koje privlače avanturističke turiste. Pri Hrvatskoj gospodarskoj komori djeluje Zajednica pustolovnog (avanturističkog) turizma čiji je osnovni zadatak registracija i praćenje avanturističkog turizma. Ciljevi same zajednice su osmišljavanje, poticanje i koordiniranje razvoja i unapređenje kvalitete pružanja usluga u području djelovanja pustolovnog turizma.

Članice zajednice pustolovnog turizma jesu:

- turističke agencije koje organiziraju putovanja/izlete iz područja pustolovnog turizma
- tvrtke, obrti-izvođači pustolovnih događanja
- HGSS kao partner u segmentu sigurnosti izvođenja pustolovnih događanja
- sve fizičke i pravne osobe koje na prostoru Hrvatske obavljaju ili pružaju usluge iz područja pustolovnog turizma

4. AVANTURISTIČKI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Počeci turizma u Istri, prema Blažević (1987), započinju daleke 1600. godine kada Rimljani prepoznaju ljekovitost termo-mineralnih voda u Istarskim toplicama, jednim toplicama u Istri koje se i danas koriste u istu svrhu. Zemljopisni položaj Istre u blizini glavnih kopnenih i pomorskih putova središnje Europe te ugodna sredozemna klima, blizina toplog mora i bogatstvo pitomih prirodnih ljepota, najveći su razlog kako početka, tako i nastavka razvoja turizma. Upravo iz tih razloga, Istra ima potencijal razvoja mnogih vrsta turizma pa se tako sve više razvija segment avanturističkog turizma i povećava se broj poduzeća koje se bave tim oblikom turizma. *Zipline*, biciklizam, planinarenje, kajaking, aktivnosti u okviru adrenalinskih parkova samo su neke od aktivnosti koje pruža Istarska županija.

4.1. Prirodni preduvjeti i resursi pogodni za razvoj avanturističkog turizma

Istra je najveći poluotok Jadrana i nalazi se u sjeveroistočnom dijelu Jadranskog mora. Ima povoljan geografski položaj i povezuje Srednju Europu s Mediteranom. Okružena morem s tri strane, na sjeveru graniči sa Slovenijom, na istoku i jugu s Primorsko – goranskom županijom, a na zapadu ima morsku granicu s Italijom. Istarska županija je najzapadnija županija Republike Hrvatske i teritorijalno je organizirana na 41 jedinicu lokalne samouprave, odnosno na 10 gradova i 31 općinu sa sjedištem u Pazinu. Glavne rijeke su: Dragonja (granična), Mirna, Raša, Boljunčica (Boljunščica) i Pazinski potok (Fojba) u Hrvatskoj i Rižana u Sloveniji. Obala je uglavnom nerazvedena, osobito istočna.

Istra se geomorfološki dijeli na unutarnji, duboko okršeni vapnenački dinarski dio, zbog bijele boje stijena poznat kao bijela Istra, vanjsku i nisku obalnu kršku zaravan prekrivenu crvenicom, crvena Istra, te između njih nepropusnu hidrološku barijeru, po boji flišnih sedimenata zvanu siva Istra.

Reljefno, prostor se dijeli u četiri osnovne cjeline:

1. najveće i najniže priobalno područje tzv. Porečko-pulske ploče, koju obilježava izmjena većih ravnijih kompleksa i brežuljaka čija učestalost postaje sve veća pomicanjem u unutrašnjost;
2. središnji brdski dio Istre obilježen vrlo razvijenim reljefom;
3. najviše područje pretplaninskog i planinskog masiva Ćićarije i Učke na krajnjem sjeveroistoku Županije;
4. područja polja i dolina – polja Čepićko i Krapanjsko te doline uz riječne tokove Mirne, Raše, Boljunčice i Pazinskog potoka.

Najvažnija turistički atraktivna reljefna obilježja Istarske županije jesu nadmorska visina i nagibi padina. Navedena obilježja značajna su za različite oblike selektivnog turizma, a posebno su važna za one sportske i turističke aktivnosti čiji su sastavni element poput brdskog biciklizma, penjanja, planinarenja, alpinizma, pješaćenja i drugih. Osim atrakcijske vrijednosti, morfometrijska obilježja značajna su za određivanje iskoristivosti površina u svrhu gradnje turističkih objekata (Vojnović, 2016).

Za turističku valorizaciju unutrašnje Istre atraktivnu vrijednost imaju krški oblici i pojave, među kojima su najvažnije špilje i jame. Procjenjuje se da Istra ima više od dvije tisuće špilja, jama, ponora i pećina. Najpoznatije se Pazinska jama, jama Baredine, Romualdova špilja, Pincinova jama, špilja Feštinsko kraljevstvo, Špilja Mramornica, Pećina Laganiši, i Markova jama (<http://www.istra.net/hr/natura/istarske-spilje-jame-i-ponori>, 2019).

Klimatska obilježja

Klima Istre uvjetovana je činjenicom da je Istra kao poluotok s tri strane okružena morem, tako da klima prelazi iz sredozemne u kontinentalnu. Odlikuju je blage i vlažne zime te topla i suha ljeta. Na prostoru unutrašnje Istre su, s aspekta turističke atraktivnosti i važnosti za planiranje razvoja turizma, najvažniji klimatski elementi temperatura zraka, trajanje insolacije, količina i raspodjela padalina, vlažnost zraka te vjetar. Obilježja ovih elemenata bitno utječu na osjet ugone i termički komfor turista (Vojnović, 2016).

Godišnji prosjek temperatura zraka duž sjevernog dijela obale iznosi oko 14°C, a na južnom području i otocima 16°C. Siječanj je najhladniji mjesec sa srednjom temperaturom uglavnom oko 6°C, a srpanj i kolovoz najtopliji, sa srednjom temperaturom oko 24°C. Razdoblje kada je dnevni srednjak temperature zraka viši od 10°C traje približno 260 dana godišnje, a vruće vrijeme, s dnevnim maksimumom iznad 30°C, traje najviše dvadesetak dana. Količina padalina povećava se od zapadne obale prema unutrašnjosti. Karakteristični vjetrovi su bura, jugo i maestral. Bura puše od sjevera prema jugu i donosi suho i vedro vrijeme. Topli vjetar jugo donosi kišu, a blagi maestral puše ljeti s mora prema kopnu.

Prirodna bogatstva i resursi

Mediterransko podneblje, blagi klimatski uvjeti, plodno tlo i bujna vegetacija pogodovali su Istri u stvaranju jedinstvene destinacije za odmor. Od prirodnih resursa Istre treba izdvojiti otočje Brijune koji su i nacionalni park. Nalaze se koji kilometar zapadno od istarske obale, nasuprot mjesta Fažana, te se sastoje od 14 otoka i otočića ukupne površine 33,9 km². Dva najveća otoka su Veliki Brijun 7 km² i Mali Brijun 1,7 km², a manji su Sveti Marko, Gaz, Okrugljak, Šupin, Šupinić, Galija, Grunj, Vanga, Madona, Vrsar, Kozada i Sveti Jerolim. Otočje je već u antičko doba privlačilo ljude u potrazi za mirom i prirodnim ljepotama, a bilo je naseljeno već u doba Rima i Bizanta, a ostaci brojnih raskošnih rimskih vila i građevina kao i dekorativni mozaici svjedoče o privlačnosti arhipelaga. Životinjski svijet na otocima obogaćen je mnogobrojnih unesenim vrstama pa stoga pored autohtonih kao što su zečevi ili razne vrste ptica moguće je vidjeti egzotične i manje egzotične životinje koje su se izvrsno aklimatizirale, poput jelena lopatara, lama, zebri ili slona. Uz faunu, flora ima neizbježnu ulogu. Brijune se može proći i s biciklima koje se mogu iznajmiti u Parku (<http://www.istriasun.com/istra/brijuni>, 2019).

Park prirode Učka obuhvaća istoimenu planinu i dio područja Ćićarije, a smješten je uz obalu sjevernog Jadrana na jednoj od najsjevernijih točaka Mediterana, te veže Istru i kontinentalni dio Hrvatske. Vrijednosti zbog kojih je Učka proglašena parkom prirode poznate su već odavno, a leže u njenom reljefu i neposrednoj blizini mora, što je uvjetovalo razvoju specifične klime te bujne šumske vegetacije. Tome valja dodati

bogata livadna i druga antropogena staništa na kojima nalazimo brojne endemske, ugrožene i zaštićene biljne i životinjske vrste (<http://www.pp-ucka.hr/o-parku/>, 2019).

U Istri postoji još nekoliko različitih kategorija zaštite pojedinih dijelova prirode. Kao posebni rezervati šumske vegetacije vode se Motovunska šuma i šuma Kontija, posebni morski rezervat u moru su more i podmorje Limskog kanala, a posebni paleontološki rezervat su Datule kod Barbarige. U Istri postoji šest park šuma, deset zaštićenih dijelova krajolika, dva botanička, jedan zoološki, tri geomorfološka i jedan geološki spomenik prirode te šest spomenika parkovne arhitekture. U nastavku, u tablici 2. prikazani su zaštićeni dijelovi Istre.

Tablica 2. Zaštićeni dijelovi Istre

	Naziv	Kategorija	Godina zaštite
1.	Brijuni	nacionalni park	1983.
2.	Motovunska šuma	posebni rezervat šumske vegetacije	1963.
3.	Kontija	posebni rezervat šumske vegetacije	1964.
4.	More i podmorje Limskog kanala	posebni rezervat u moru	1980.
5.	Datule, Barbariga	posebni paleontološki rezervat	1994.
6.	Palud-Palù	posebni ornitološki rezervat	2001.
7.	Kamenolom Fantazija - Cava Monfiorenzo	geološki spomenik prirode	1987.

8.	Vela draga pod Učkom	geomorfološki spomenik prirode	1964.
9.	Jama Baredine	geomorfološki spomenik prirode	1986.
10.	Markova jama	geomorfološki spomenik prirode	1986.
11.	Pincinova jama	zoološki spomenik prirode	1986.
12.	Pinije u Karojbi	spomenik prirode	1966.
13.	Javor na stanciji Bašarinka	spomenik prirode	1992.
14.	Stablo čempresa u Kašćergi	spomenik parkovne arhitekture	1972.
15.	Dva stabla glicinije u Labinu	spomenik parkovne arhitekture	1972.
16.	Skupina stabla oko crkvice sv. Ane, Červar	spomenik parkovne arhitekture	1973.
17.	Dvored čempresa na groblju u Rovinju	spomenik parkovne arhitekture	1969.
18.	Skupina drveća na groblju u Poreču	spomenik parkovne arhitekture	1992.
19.	Skupina drveća na groblju u Vrsaru	spomenik parkovne arhitekture	1992.
20.	Gračišće - Pićan	značajni krajobraz	1973.
21.	Labin - Rabac - Prklog	značajni krajobraz	1973.

22.	Istarske Toplice	značajni krajobraz	1962.
23.	Rovinjski otoci i priobalno područje	značajni krajobraz	1968.
24.	Pazinski ponor	značajni krajobraz	1964.
25.	Limski kanal	značajni krajobraz	1964.
26.	Učka - sjeverni dio	značajni krajobraz	1998.
27.	Učka - južni dio	značajni krajobraz	1998.
28.	Gornji Kamenjak	značajni krajobraz	1996.
29.	Donji Kamenjak i Medulinski arhipelag	značajni krajobraz	1996.
30.	Šijana	park šuma	1964.
31.	Zlatni rt - Punta Corrente	park šuma	1948.
32.	Škaraba	park šuma	1995.
33.	Busoler	park šuma	1996.
34.	Poluotok Kašteja, Medulin	park šuma	1996.
35.	Soline	park šuma	1996.
36.	Učka	park prirode	1999.

Izvor: <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/zelena-istra/prirodne-atrakcije/872>, 2019.

Bogatstvo i raznolikost biljnog svijeta u Istri odraz su njezina zemljopisnog položaja, reljefa, podneblja, petrografske podloge i tla. Zaštićena područja u Istri zauzimaju oko devet posto njezine površine. Natura Histrica štiti ukupno šest posto ukupne površine, a u upravljanju zaštićenim područjima i drugim zaštićenim prirodnim

vrijednostima djeluju još tri javne ustanove - Nacionalni park Brijuni, Park prirode Učka i Javna ustanova Kamenjak.

4.2. SWOT analiza avanturističkog turizma u Istri

SWOT analiza je metoda prepoznavanja i utvrđivanja ključnih čimbenika razvojnih potencijala i razvojnih ograničenja, te osnova za stvaranje vizije i definiranje smjernica razvoja avanturističkog turizma u Istarskoj županiji. Predstavlja skraćenicu od četiri engleske riječi a to su: *strengths* tj. snage, *weaknesses* tj. slabosti, *opportunities* tj. mogućnosti (šanse, prilike) i *threats* tj. prijetnje (opasnosti). Zadatak SWOT analize je izdvojiti one čimbenike koji predstavljaju razvojne snage koje će se koristiti u razvoju avanturističkog turizma, te razvojne slabosti koje predstavljaju ono što nedostaje županiji da bi bila konkurentnija.

Tablica 3. SWOT analiza

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • bogati i raznoliki prirodni resursi: priroda, rijeke, šume, more... • ekološki čisto okruženje • ugodna, mediteranska klima • područje sa niskim stupnjem zagađenja (zraka, vode, nema buke, itd.) • geografski položaj • postojanje aktivnih lokalnih TZ-a na području županije • postojanje privatnih poduzeća koja razvijaju avanturističke aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • nedovoljna valorizacija prirodnih resursa u turističke svrhe • određene dionice prometne infrastrukture su zastarjele • neadekvatna prometna, posebno zračna povezanost na svim razinama • još uvijek neprepoznatljiv brend avanturističkog turizma • usluge nisu sistematizirane ni standardizirane • zakonska regulativa

Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> • prirodni resursi pružaju mogućnost razvoja raznovrsne ponude avanturističkih aktivnosti • mogućnost boljeg povezivanja destinacije uslijed razvoja novih prometnica • osvijestiti turistički sektor i javnu upravu na vrijednost razvoja avanturističkog turizma • razvijati nove inovativne turističke programe koje naglašavaju avanturistički doživljaj 	<ul style="list-style-type: none"> • slabo ulaganje u razvoj znanja i vještina potrebnih za kvalitetnu i suvremenu promociju avanturističkih proizvoda stranim i domaćim turistima • intenzivan razvoj međunarodne konkurencije, u smislu novih koncepata, bolje kvalitete i boljeg poslovanja

Izvor: izrada autora

4.3. Potražnja za avanturističkim turizmom

Avanturistički turizam uključuje turističke pakete s mješavinom kulturne razmjene, fizičkih pothvata i povezanosti s prirodom. Privlači ljude različitih karakteristika, od profesionalaca, obitelji, romantičnih parova do sportskih pojedinaca koji sudjeluju u ovom obliku putovanja kako bi uživali u uzbudljivim aktivnostima.

Novi turisti traže oblikovanje odmora prema svojim željama, traže nestandardizirane i individualizirane usluge te udobnije rezerviranje putovanja. Naglasak stavljaju na novim motivima putovanja, ekologiji i boravku u čistoj prirodi te avanturističkom sadržaju i uzbudjenju koje žele osjetiti. Aktivni putnici okreću se održivim i inovativnim rutama koje mogu ublažiti negativne učinke na okoliš.

Upravo iz tih razloga i uloga zaštićenih prostora ima sve veće značenje u razvoju turizma. U istraživanju Instituta za turizam iz Zagreba (2007) se navodi da:

- Potražnja za turizmom temeljenim na prirodi čini 7 % od ukupne svjetske turističke potražnje; njena godišnja stopa rasta iznosi između 10% - 30%;

- Potražnja za eko turizmom čini između 7 % i 10 % svjetske turističke potražnje s godišnjim stopama rasta između 2% i 4%;
- Potražnja za avanturističkim turizmom, koji je također temeljen na korištenju prirodnih resursa raste po godišnjim stopama od 8%.

U gotovo svim vrstama avanturističkog turizma destinacija je sama jezgra što daje jedinstven doživljaj. Odredišta pružaju ključnu atrakciju koja na prvom mjestu motivira turista na putovanje. Međutim, odredišta obično ne pružaju samo atrakcije za avanturističke turiste, ona pružaju i usluge koje turisti traže - poput smještaja, opreme, hrane i prijevoza, a destinacije često služe i kao prolazi za regije koje mogu biti ograničene ili u kojima uopće ne postoje turističke usluge (Swarbrooke i sur., 2003).

U nastavku rada bit će prikazana ponuda avanturističkog turizma u Istarskoj županiji, koja je nastala kao odgovor na potražnju novih turista.

4.4. Ponuda avanturističkog turizma u Istri

Avanturistički turizam je industrija kojom dominiraju mala i srednja poduzeća ali i pojedinci. Udovoljava potražnji pružajući širok raspon avanturističkih putovanja diljem svijeta koja uključuju autentična kulturna iskustva, aktivnosti poput planinarenja ili biciklizma i mogućnosti uživanja u prirodnom okruženju.

Razvoj Istre kao destinacije za biciklistički te općenito aktivni i avanturistički turizam jasan je razvojni prioritet definiran Strategijom razvoja cikloturizma u Hrvatskoj te Master planom razvoja istarskog turizma do 2025. godine. Cikloturizam i ostali oblici aktivnog turizma u Istri su dostigli visok stupanj razvijenosti, a to je posebno vidljivo po velikom broju gostiju koji dolaze u Istru i koriste cikloturističku ponudu i infrastrukturu. Upravni odjel za turizam Istarske županije od 2012. godine potiče razvoj aktivnog i outdoor turizma u suradnji s Odjelom za Bike & Outdoor koji je osnovan u sklopu Istarske razvojne turističke agencije, IRTA d.o.o., Turističkom zajednicom Istarske

županije i najvećim hotelsko-turističkim društvima koja djeluju na području Istre (<https://www.istra-istria.hr/index.php?id=316>, 2019).

Kako se na turističkom tržištu bilježi sve veća potražnja za nekim od oblika avanturističkih aktivnosti sa zanimljivim sadržajem, sve više turističkih agencija se prilagođava tom trendu te uvrštava u svoje programe i ponudu avanturističkih aktivnosti, najčešće pod nazivom - pustolovni i aktivni turizam. U tablici 4. navedene su turističke agencije koje djeluju na području Istarske županije, a specijalizirane su za pustolovni turizam.

Tablica 4. Turističke agencije specijalizirane za avanturistički turizam na području Istarske županije

	TURISTIČKA AGENCIJA	GRAD	KONTAKT
1.	Activatravel Istra d.o.o.	Pula	info@activa-istra.com
2.	Adria Camps d.o.o.	Novigrad	reservations@adriacamps.com
3.	Arlen Turizam d.o.o.	Poreč	info@arlen.hr
4.	A.T.I. d.o.o.	Pula	vesna@ati.hr
5.	Atistria turistička agencija	Pula	atistria@arenaturist.hr
6.	Elite Travel d.o.o.	Poreč	porec@elite.hr
7.	Epoca Turizam d.o.o.	Novigrad	info@epoca360.com
8.	Fiore Tours d.o.o.	Poreč	adventure@fiore.hr
9.	Goadria, Laguna Novigrad d.d.	Novigrad	info@goadria.com
10.	Gulliver Travel d.o.o.	Poreč	gulliver@gulliver.hr
11.	Himera d.o.o. Turistička agencija Trevitours	Savudrija	trevitours@yahoo.com
12.	Istraction turistička agencija	Pula	info@istraction.com

13.	Istria Experience (od 01.01. su Plava Laguna)	Umag	info@istriaexperience.com
14.	Istria Travel turistička agencija, obrt za turističke djelatnosti, vl. Zdenka Majcan	Buzet	istrianatravel@gmail.com
15.	Kosmos d.o.o.	Umag	info@kosmos-travel.com
16.	Lang International d.o.o.	Pula	lang-international@pu.t-com.hr
17.	Maremonti Istra d.o.o.	Pula	maremonti-istra@inet.hr
18.	Plavo More d.o.o.	Umag	info@plavo-more.hr
19.	Solen Travel	Rovinj	solen@solen.hr
20.	T.A.G. Travel d.o.o.	Pula	info@tagtravel.hr
21.	Travel Turist d.o.o.	Pula	info@travel-tourist.com
22.	Uniline d.o.o.	Pula	info@uniline.hr

Izvor: izrada autora prema <https://croatia.hr/hr-HR/informacije-o-putovanju/turisticke-agencije?f%5B0%5D=region%3A31>, 2019.

Iz tablice je vidljivo da na području Istarske županije djeluju 22 turističke agencije specijalizirane za avanturistički turizam, a najveći broj agencija se nalazi u gradu Puli, a slijede ga Poreč, Novigrad i Umag.

Osim turističkih agencije na području Istre djeluje i nekoliko poduzeća koja nude usluge avanturističkog turizma.

4.4.1. Avanturističke aktivnosti na kopnu

Istra postaje svake godine sve omiljenija destinacija za ljubitelje sporta i aktivnosti na otvorenom. Sve popularniji su *trekking* (orijentacijsko terensko trčanje) i *trail* utrke

(planinsko trčanje na označenim stazama). Istra je uvijek neodoljiva i privlačna za šetnje ili biciklizam u bilo koje godišnje doba jer obiluje brojnim stazama i puteljcima, šumama, brdašcima, divljim prirodnim prolazima gdje se nailazi na rijeke, slapove, izvore, mostove, stara sela i ruševine, tornjeve starih crkvice, skrivene motive. Sve pješačke i planinarske staze u Istri označene su planinarskim markacijama (bijela točka s crvenim rubom) i ponegdje putokazima koji označavaju alternativne pravce. Staza i broj km ima izuzetno mnogo, ali je njihovo održavanje nejednako. Zbog obilja vegetacije koja u kasno proljeće vrlo brzo prekriva markacije, nije moguće uvijek osigurati optimalno stanje svake pojedine staze.

Prema Službenom turističkom portalu Istre postoje trideseti šest dobro uređenih pješačkih staza u Istri:

- Park prirode Učka i okolica: ima tri pješačke staze, odnosno pješačku stazu Vela Draga, pješačku stazu Korita i poučnu stazu Plas - Park Prirode Učka;
- Poreč i okolica: sportsko-rekreacijska zona (Poreč - hotel Materada), prirodna obala (Materada - Červar Porat - Červar - Materada), lagune (Plava Laguna - Zelena Laguna), hladovina borova (Poreč - Plava Laguna), Lanternom do Lanterne (kružno oko poluotoka Lanterna), stari grad (obilazak gradske jezgre Poreča), uz antičke vile (Červar Porat - Vabriga - Červar Porat), od ulike do ulja (Lanterna - Vabriga - Tar - Lanterna);
- Pješačka staza Parenzana;
- Brtonigla i okolica: pješačka staza Sveti Zenon;
- Vrsar i okolica: pješačka staza Funtana - Vrsar;
- Vižinada i okolica: pješačka staza Prsten Sv.Tome, pješačka staza Srce Vižinade;
- Višnjan i okolica: pješačka staza Venecijanskog lava;
- Buzet i okolica: pješačka staza Semić - Brest - Semić (Lupoglav), pješačka staza Buzet - Kotli - Hum - Buzet, pješačko-planinarska staza Buzet - Raspadalica - Brest;
- Pazin i okolica: pješačka staza Sv.Šimuna - Gračišće, pješačka staza Pazin - Beram, pješačka staza suhozida - Kringa, pješačka staza Grdoselo - Zelengrad, poučno pješačka staza Pazinska jama;

- Labin i okolica: pješačka staza Labin - Rabac - Prklog, pješačka staza Svetog Flora - Legenda o Zlatu;
- Pula i okolica: ove staze prolaze šumom (park - šuma Šijana, Valdebek, Valmadam) i uz more (Stoja, Lungomare, Pješčana uvala).

Pješačka staza Parenzana poznata je i vrlo korištena staza, definirana kao „put zdravlja i prijateljstva“ te se odnosi na povijesnu cestu kojom je vlak „Parenzana“ prolazio u razdoblju od 1902. do 1935. godine, na relaciji od Poreča do Trsta. Danas pješačka staza kreće od sela Valica kraj Savudrije i prolazi kroz Buje, Grožnjan, Završje, Livade, Motovun, Vižinadu i sve do Poreča. Sa staze Parenzane pruža se pogled na maslinike i vinograde, prolazi se tunelima, vijaduktima i željezničkim stanicama, a sve važne informacije mogu se pročitati na žutim tablama koje se na 14 stazi nalaze. Mnoge su se manifestacije održavale na toj stazi, poput: Wine & Run i Wine&Walk koje su povezale rekreacijski turizam s gastronomijom.

Trekking, pješačenje, planinarenje i *trail* danas su jedni od najviše rastućih oblika aktivnog turizma. U sklopu projekta *Istra Trekking and Walking*, realiziran je njegov prvi dio te je uređeno 30-tak pješačkih i *trekking* staza na području Buzeta, Kaštelira, središnje Istre i Buja, a u oba se ova segmenta turističke ponude Istre i dalje planira aktivno ulagati (<https://www.poistri.eu/2017/10/pjesacke-staze-u-istri-trekking-i-bike.html>, 2019).

Kamenjak je idealno mjesto i za rekreativno i za profesionalno bicikliranje, a poznata je i Kamenjak Rocky Trail, biciklistička utrka, po prvi puta održana još 1997. godine. Utrka se boduje za Kup Hrvatske u XCO kupu i za UCI ljestvicu, i donosi puno bodova za svjetsku ljestvicu pa privlači i vrhunska svjetska imena. Adrenalinska utrka podijeljena je na dva dijela. U prvom se dijelu vozi XCO (MTB olimpijski cross country), međunarodna utrka kružnog karaktera, a u drugom slijedi XCM utrka (MTB maraton) čiji je start u mjestu Premantura, a proteže se kroz cijeli Donji i Gornji Kamenjak.

Sportsko penjanje ima dugu povijest u Istri, no tek krajem 20. stoljeća ljubitelji sportskog penjanja zapravo su započeli s otvaranjem i uređenjem novih staza diljem poluotoka. Pojavom novih staza, Istra je počela privlačiti sve više penjača iz cijelog svijeta koji žele osvojiti neke od najzahtjevnijih staza. Službeno ima 25 sportskih penjališta u Istri, a neka od njih su Zlatni rt kod Rovinja, Limski kanal, Dvigrad, Istarske

toplice, Raspadalica ponad Buzeta, Vranjska draga kod tunela Učka, Vintijan kraj Pule, Rabac i nekoliko iznimnih penjališta u okolici Pazina (<http://archives.istra.hr/hr/atrakcije-i-aktivnosti/sport/climbing>, 2019).

Istra je zbog vrste tla (krš i kras) prepuna podzemnih špilja i jama. Neke od njih moguće je obići bez većeg speleološkog znanja i opreme, dok je za velik broj njih ipak potrebno više iskustva i specijalizirane opreme. U istarskim špiljama i jamama osim prirodnih ljepota nalazi se i raznovrsni životinjski i biljni svijet (ribe, žabe, puhovi, račići, šišmiši), a najzanimljivija je čovječja ribica, endemska vrsta koja živi samo u ovim kraškim područjima. Osim jama i spilje su vrlo interesantni speleološki lokaliteti. Zbog svoje pristupačnosti boravak čovjeka i životinja u njima seže u daleku prošlost tako da su mnoge od njih danas zanimljiva arheološka i paleontološka nalazišta: Šandalja, Vergotinova, Romualdova pećina, Trogrla, spilja Mramornica, Feštinsko Kraljevstvo... samo su neke od njih. U nastavku rada, u tablici 5. prikazani su najznačajniji speleološki objekti u Istri.

Tablica 5. Najznačajniji speleološki objekti u Istri

	Naziv objekta	Lokacija	Veličina	Napomena
1.	Rašporski ponor	Račja Vas, Čićarija	dubina 361 m, dužina 1241 m	
2.	jama Kobiljak	jugoistočno od Buzeta	dubina 286 m	
3.	ponor Bregi	Borut, Pazin	dubina 273 m, dužina 2055m	
4.	Semićka jama	Semić, Čićarija	dubina 225 m	
5.	jama u Rebićima	južno od Barbana	dubina 207 m	
6.	jama Gnojnica	Pazin	dubina 185 m	
7.	jama kod Oprtija	sjeverno od Ortija	dubina 180 m	
8.	jama Kumbašeja Velika	Kurili, istočno od Rovinja	dubina 175 m	
9.	kaverna tunela Učka	Učka	dužina 1400 m, visina 155 m	vodozahvat

10.	ponor Kolinasi	Roč, Čićarija	dužina 1275 m	
11.	Piskavica špilja	Gologorica kraj Cerovlja	dužina 1036 m	
12.	jama Srašnica	Fabci, sjeverno od Baderne	dubina 142 m	
13.	jama kraj Vodnjana	sjeverno od Pule	dubina 130 m	
14.	Borićka jama	Kanfanar	dubina 125 m	
15.	jama Golubinka	Brijanovica, Vižinada	dubina 115 m, dužina 100m	
16.	ponor kraj Lanišća	Čićarija	dubina 113 m	
17.	jama Sv. Lucija	Vodnjan	dubina 107 m	vodozahvat
18.	jama kraj Sv. Ivana od Šterne	sjeverno od Baderne	dubina 100 m	ljudske kosti
19.	Markova jama	Tar, sjeverno od Poreča	dubina 82 m, dužina 300 m	zaštićeni geomorfološki objekt
20.	Pincinova jama	Tar, sjeverno od Poreča	dubina 70 m, dužina 100 m	čovječja ribica

Izvor: Božičević, Brojnost speleoloških pojava u Istri i njihova rasprostranjenost u odnosu na geološku građu, 1995.

Na području Istre istražen je velik broj speleoloških objekata, no točnu brojku je teško navesti zbog nepotpunog katastra. Od speleoloških objekata prevladavaju jame nad špiljama – 75% jame, 22% špilje i pećine te 3% ponori (Božičević, 1995).

Osim istraživanja špilja i jama, zaljubljenici u prirodu i avanturu mogu jašući krenuti u otkrivanje ljepota Istre. Konjički će centri i rančevi sa svojim rasnim i plemenitim životinjama omogućiti i organizirati, bilo da se radilo o početniku ili iskusnijem jahaču, razne itinerere i *trekking* staze putem kojih će se otkriti prirodne ljepote i kulturno-povijesne znamenitosti Istre. Škole jahanja, izleti, ostale aktivnosti u prirodi te upoznavanje i uživanje u gastronomskim posebnostima Istre također su nezaobilazan dio avanture.

Konjički centri u Istri se mogu naći u Rovinju, Puli/Medulinu, Umagu/Novigradu, Funtani/Vrsaru, Labinu/Rapcu te u središnjoj Istri.

4.4.2. Avanturističke aktivnosti na vodi

S obzirom na bogato podmorje, dobre vjetrove i pristupačnu obalu, u Istri su nezaobilazni sportovi na vodi i u moru. Na istarskoj obali mogu se otkrivati brojne atrakcije uz vožnju kajakom, zanimljiva odredišta na pustim obalama i stjenjacima. Razgranata mreža iznajmljivača kajaka i potrebne opreme omogućava najam kajaka svakih 10-15 kilometara obale; čime se može obići istarsku obalu kajakom kroz nekoliko dana, sa svega par sati aktivnosti dnevno.

Ronjenje u Istri moguće je tijekom cijele godine zbog ugodnih temperatura mora, a osobito u periodu između svibnja i studenog. U organizaciji ronilačkih centara širom Istre održavaju se tečajevi ronjenja (CMAS, PADI, NITROX, APNEA) koji vode na atraktivne podmorske lokacije. U ronilačkim centrima može se iznajmiti kvalitetnu i provjerenu oprema ili servisirati vlastitu.

Ljubiteljima surfanja vjetrovi i morske struje pružit će jedinstven užitek. Za one vještije surfere pogodan je južni dio Istre gdje su struje vrlo jake, a vjetrovi zahtjevni. U gotovo svim turističkim mjestima duž obale moguće je iznajmiti opremu za surfanje.

U Istri djeluje, *kite* kamp Istra koji je smješten u mjestima Ližnjan i Medulin, na najjužnijoj točki istarskog poluotoka. Pješčane plaže ispred kampa pružaju idealne uvjete za *windsurfing* i *kitesurfing*. Glavni preduvjet je da ima dovoljno vjetra. Najučestaliji vjetar u ljetnim mjesecima je lagan do umjeren maestral, a povremeno može zapuhati mnogo snažnija bura, koja je učestalija u proljetnim i jesenskim mjesecima.

Kite kamp Istra nudi odmor s raznim aktivnostima poput *kitesurfinga*, *wakeboardinga*, penjanja, biciklističkih tura, veslanja na dasci, kajakaštva i dr.

4.4.3. Avanturističke aktivnosti u zraku

Zmajarenje - u posljednjih deset godina na području Buzeta, Učke i Ćićarije uređeno je osam uzletišta za slobodne letače na kojima se mogu organizirati velika natjecanja s preletima po cijeloj središnjoj Istri – na zapadu do Buja, na jugu do Žminja, sjeverno do slovenske granice te istočno sve do vrha Vojaka. Letačka sezona zbog blage mediteranske klime počinje s veljačom i završava u studenom, a tijekom lipnja može se pratiti Europsko prvenstvo na kojem se natječe 130 pilota iz 30 zemalja.

Sezona *paraglidinga* proteže se kroz cijelu godinu - potrebni su samo povoljni vremenski uvjeti, a to znači pravi smjer vjetra, prevladavajuće sunčano vrijeme, bez turbulencija i bure. Zbog odličnih vremenskih uvjeta gotovo da i nema dana u kojem netko u Istri ne leti *paraglidingom*.

Osnovne karakteristike terena:

- u sjevernom dijelu Istre postoji 10 startnih mjesta
- uređena startna i sletna mjesta za sve smjerove vjetra
- omogućen jednostavan pristup vozilom
- udaljenost od Pule, Poreča ili Rovinja 30 - 45 min. vožnje
- pogodan teren za prelete preko 100 km
- od ožujka do listopada termički jako aktivan teren s dizanjima preko 10 m/s

Nastavak rada donosi analizu nekoliko poduzeća koji djeluju na području Istarske županije te je prikazan njihov program avanturističkih aktivnosti.

4.4.4. Istra adventure

Istra Adventure je poduzeće koje se profesionalno bavi organizacijom *quad – kayak- buggy - yacht* avantura po cijeloj Istri terenskim vozilima i plovilima. Osim *quad – kayak -buggy - yacht* avantura organiziraju i kompletan *team building* i *incentive* program za tvrtke kao i razne evente takvog tipa i to od organizacije smještaja, hrane, raznih aktivnosti pa sve do zabave.

Istra Adventure sa sjedištem u Barbanu trenutno ima najveći vozni park quadova u Hrvatskoj. Riječ je o pravim "strojevima" od 400 ccm i pogonom na sva četiri kotača, što vožnju čini iznimno atraktivnom. Posjeduju i nekoliko off-road poligona na kojima organiziraju razne demonstracije terenskih vožnji. Nude dinamične, kreativne, interaktivne i zabavne programe prilagodljive specifičnim zahtjevima grupe.

Quad safari (slika 3) i *buggy* safari vožnje šumskim putevima oduševit će svakoga, a *kayak* safari po netaknutoj prirodi ostaviti bez daha. Novost u njihovoj ponudi od 2019. godine je *jet ski* safari, gdje se uz pratnju njihovih vodiča mogu istražiti dijelovi istarske obale nedostupne za većinu ljudi i iz prvog lica se uvjeriti u ljepotu istarskog krajolika. (<https://istra-adventure.com/>, 2019).

Slika 3. Quad safari

Izvor: <http://istra-adventure.com/content/uploads/2012/02/Quad-640x350.jpg>, 2019.

U ponudi imaju i adrenalinski park, paintball, jahanje konjima kroz prirodu, vožnja jahtama po Raškom zaljevu i Kvarneru, escape room igre i još mnoštvo zanimljivih i uzbudljivih programa. S obzirom na to da već 10 godina surađuju na zajedničkim projektima, provode zajedničke turističke programe i pakete, te rabe i zajedničke marketinške kampanje nekoliko istarskih poduzeća: Istra Adventure, Ranch Barba

Tone, Glavani Park, konoba Vorichi, srednjovjekovni tematski park Sanc. Michael, Escape Castle Svetvinčenat, Pedalista i agroturizam Bratulići organiziraju i zajedničke nastupe na sajmovima (<https://www.jutarnji.hr/biznis/tvrtke/istarski-aktivni-turizam-u-osvajanju-slovenije-osam-tvrtki-na-medunarodnom-sajmu-u-dezeli-trazi-partnere-sklopili-vec-nekoliko-ugovora/6995793/>), 2019.

Istra Adventure kombinira različite kanale promocije kako bi pokrilo što veći dio tržišta te različite segmente kupaca:

- Web stranica: www.istra-adventure.com na kojoj se moguće registrirati za dobivanje newslettera
- Facebook stranica
- Twitter i Instagram, TripAdvisor
- promotivni video klipovi na YouTubeu
- Google reklame
- letci i flyerji tijekom ljetne sezone

Jedan od programa koji Istra adventure nudi je *ADVENTURE DAY (buggy adventure day / quad & yacht adventure)*, a program se sastoji od:

- Okupljanje u mjestu Draguzeti nedaleko Barbana
- U Draguzetima čekaju stručni vodiči i *quadovi*
- Kratak briefing i upoznavanje sudionika s programom
- Polazak na *quad* safari uzbuđljivim šumskim puteljcima prema istoku Istre
- Savladavanje brojnih prirodnih prepreka
- Zamjena vozača, svi sudionici imaju priliku isprobati vožnju *quadova*
- Povremene kraće pauze
- Dolazak u adrenalinski park Glavani nedaleko Barbana
- U adrenalinskom parku čeka stručni tim koji će objasniti tehniku i vještine svladavanja prepreka i razina u parku
- Nakon aktivnosti u adrenalinskom parku slijedi nastavak *quad* safari avanture
- Povremene kraće pauze
- Dolazak na ručak u obližnju istarsku konobu

- Nakon ručka slijedi poslovni dio sastanka
- Nastavak *quad* safari uz povremene kraće pauze
- Povratak na *quad* poligon predviđen je u kasnim poslijepodnevrim satima
- Završetak programa i odlazak

I u samom programu vidimo povezanost s ostalim, već prije spomenutim poduzećima s kojima je Istra Adventure udruženo.

Cijene (po osobi):

<i>Quad</i> safari (2 osobe / 1 quad)	<i>Buggy</i> safari (2 osobe / 1 buggy)
1 h = 200 kn	1 h = 300 kn
2 h = 300 kn	2 h = 450 kn
4 h = 450 kn	4 h = 750 kn
8 h = 700 kn	8 h = 900 kn

Kayak safari - poludnevni izlet - 250 kn/osobi, cjelodnevni izlet - 390 kn/osobi, djeca do 7 godina - gratis.

4.4.5. Glavani park

Glavani park je najveći adrenalinski i zabavni park u Istri. Sama lokacija parka i priroda u kojoj se nalazi, svrstavaju ga među omiljena odredišta brojnih avanturista iz Hrvatske i svijeta. Glavani Park nalazi se na rubu tihog sela Glavani, udaljenog 6 kilometara od Barbana, na cesti prema Vodnjanu.

Počeo je s radom 1. lipnja 2011. godine i odmah se pokazao pravom turističkom atrakcijom, koju obožavaju domaći i strani turisti. Park ima sve potrebne domaće i međunarodne dozvole te ga inspekcije pregledavaju svake godine, kako bi se uvjerile da i dalje zadržava iznimno visoke sigurnosne standarde. Zbog visoke kvalitete koju

pruža svim posjetiteljima, nagrađen je „Certifikatom Izvrsnosti“ za 2012. i nanovo za 2013. godinu od strane najvećeg svjetskog internetskog portala namijenjenog putovanjima Trip Advisor. Tome je pridonijelo i osoblje koje je iznimno profesionalno i kvalificirano (<https://www.glavanipark.com/>, 2019).

S uspjehom rasla je i veličina samog parka koja se udvostručila te su onda u 2013. uveli dvije nove atrakcije. Jedna od njih je 11 metara visoka ljuljačka koju se konstantno proglašava najvećim adrenalinskim uzbuđenjem u parku, a druga „*Devil’s Causeway*“ ogromni viseći most preko doline koji se sastoji od četiri sajle za spuštanje, duge *skateboard* staze, tri uzbudljiva mosta za prelaženje i kao vrhunac 35 metara duga vožnja monociklom na visini od 12 metara. Jedna sajla vozi 120 metara dugom dionicom na visini od 20 metara.

U ponudi Glavani parka su tri rute – žuta, plava i crna, svaka viša i teža od one prethodne, a kao veliki bonus plava i crna ruta na kraju završavaju sa 113 metarskom zip linijom, ljuljačkom, visećim mostom i zorb loptom.

Cijene:

Odrasli - Cijeli program 230,00 kn; Vježba, žuta i plava ruta 100,00 kn; Vježba, žuta, plava i crna ruta 120,00 kn; Zip linije 40,00 kn; Ljuljačka 40,00 kn; Viseći most 60,00 kn; Vježba, žuta, plava, crna ruta + most 180,00 kn; Vježba, žuta, plava, crna ruta + ljuljačka 160,00 kn; Zorb lopta 50 kn/1 osoba, 80 kn/2 osobe.

Djeca (do 10 godina) - Cijeli program 170,00 kn; Vježba, žuta i plava ruta 50,00 kn; Vježba, žuta, plava i crna ruta 60,00 kn; Vježba, žuta, plava, crna ruta + most 120,00 kn; Vježba, žuta, plava, crna ruta + ljuljačka 100,00 kn.

4.4.6. Adrenalinski park Medulin

Adrenalinski park Medulin se nalazi na području hrastove šume i livade te se prostire na 12 000 m². U ponudi parka je savladavanje visinskog poligona na stablima, *zipline* (150 m) postavljen uzduž gotovo cijelog parka, spust unutar velike zorbing lopte, zorbing nogomet, nadmetanje u *paintballu* ili streličarstvu te vožnja *quad* i *buggy*

vozilima koja pružaju jedinstven doživljaj za pamćenje (<https://www.adrenalinparkmedulin.com/>, 2019).

Cijene:

- Velika staza + zip: 150 kn
- Zip-line (160m): 60 kn
- Velika ljuljačka: 60 kn
- Mala dječja staza + zipp: 80 kn
- Dječja buggy staza: 60 kn
- Luk i strijela: 40 kn
- Paintball meta za djecu i odrasle: 20kn/20 kuglica
- Paintball start paket: 120 kn

4.4.7. Zipline Pazin

Adrenalinski doživljaj zipline Pazin kreće sa Zelene terase ispod hotela Lovac u Pazinu i podijeljen je u dva dijela. Prva linija dužine je 220 m i omogućuje postizanje brzine od oko 50 km/h. Vožnjom po ovoj liniji postiže se i maksimalna visina od 100 m, prelaskom iznad samog ulaska u podzemlje Pazinske jame. U dvorištu Kuće za pisce kreće druga, duža linija (280 m) koja pruža pogled na grandiozni ponor i srednjovjekovni kaštel na njegovim liticama. Slijeće se na vidikovac iznad pećine Babina kuća. Pješačkom stazom po liticama Pazinske jame, a u manje od pet minuta ponovno se dolazi do mjesta odakle se kreće (<https://www.central-istria.com/hr/zipline>, 2019).

Pravila zipline Pazin:

- Maksimalna težina osobe je 120,00 kg.
- Mlađima od 16 godina potrebno je dopuštenje roditelja.
- Djeca lakša od 35 kg spuštaju se u tandemu s vodičem *zipline-a*.
- Prije preleta vodiči poduzimaju sve potrebne mjere sigurnosti.

Cijena: 140 kn po osobi

Uključeno u cijenu: Dva vodiča, osobna oprema koju namješta vodič (kaciga, pojas, kolotura), riječ dobrodošlice, tehnički opis zipline-a (duljina, brzina, visina, čelično užje, platforme), pravila ponašanja na zipline-u, vožnja na dvije linije (220+280 m), pješaćenje natrag do starta u trajanju od 5 min (<https://www.central-istria.com/hr/aktivnosti-activities-aktivurlaub/zipline>, 2019).

4.4.8. Ranch Barba Tone

U istarskom selu Manjadvorci svega 18 km udaljenosti od Pule nalazi se ranch Barba Tone. Ranch postoji od 2001. godine, a od tada do danas dvadeset konja prenijelo je na svojim leđima stotine turista - jahača i nejahača.

Ranch Barba Tone otvoren je tijekom cijele godine. U jesen, zimi i proljeću nude pohađanje škole jahanja ili terapijsko jahanje. U višesatnim izletima do mora nude jedinstvenu priliku plivanja s ovim plemenitim životinjama. Najzdržljivije vješte jahače čekaju uzbudljivi jednodnevni i višednevni trekinci po cijeloj Istri i tijekom svih godišnjih doba.

Što se tiče smještaja, može se smjestiti u šatoru ili sjeniku na ranchu te apartmanima u selu. Također, nude i jednodnevne, sedmodnevne i godišnje smještaje konja.. Za djecu organiziraju sedmodnevne ljetne i zimske dječje kampove, a na zimskim kampovima vrše i obuku za polaganje jahače dozvole i licence za daljinsko jahanje (<http://www.istra-riding.com/>, 2019).

Cijena:

1 h terapijskog jahanja: prema dijagnozi i dogovoru s fizioterapeutom

1 h sportskog jahanja: 180 kn

1 h turističkog jahanja: 150 kn

Škola jahanja: 10 sati, 1500 kn

4.4.9. *Samy`s ranch*

Samy`s ranch smješten je u Medulinu te nudi jahanje konja uz stručnog vodiča u prirodnom okruženju. Nude jahanja prilagođena početnicima kao i iskusnim jahačima.

Osim jahanja nude i *quad* avantura po jugoistočnoj obali Istre, a njezin program je:

Trajanje ture je cca. 3 sata. Okuplja se na Samy's ranchu u Medulinu gdje se održava sastanak s uputama o vožnji četverocikla te pravilima ponašanja tijekom izleta. Avantura počinje vožnjom šumskim putevima koji dovode do Šišanskog umjetnog jezera. Nakon kratke pauze vozi se do Valture, gdje se posjećuje Nezakcij i razgledaju ostatci najstarijeg grada u Istri. Nakon razgledavanja Nezakcija kreće se dalje u uzbudljivu avanturu kroz gusti šumski tunel, a put dalje vodi prema uvali Budava. Iz Budave se penje vijugavim bijelim putem koji vodi do vidikovca s kojeg se pruža prekrasan pogled na uzgajališta riba i školjaka. Vožnja se nastavlja prema Ližnjanu, a putem se prolazi mnoštvo prekrasnih uvala vozeći uz samu obalu s pogledom na Kvarnerske otoke. Istraživanje se nastavlja obalom poluotoka Marlera, gdje se dolazi do rta i obnovljenog svjetionika te nastavlja južnom obalom uz otok Levan do Medulina i zatim slijedi povratak na ranch (<https://www.samys-ranch.com/hr/>, 2019).

Cijena ture je po četverociklu - 500 kn/max 2 osobe

5. SMJERNICE DALJNJEG RAZVOJA AVANTURISTIČKOG TURIZMA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

„Bit razvoja turizma počiva na činjenici da se turizam razvija ponajprije zbog njegovih ekonomskih koristi koje u manjoj ili većoj mjeri pridonose razvoju nacionalnog, regionalnog, a osobito lokalnoga gospodarstva“ (Čavlek i sur., 2011, str. 253). Ključ razvoja turizma prema tim autorima je bolje i pametnije iskoristiti sve resurse koje imamo te motivirati turiste da odaberu Hrvatsku kao svoju destinaciju zbog zdravlja i zadovoljstva koje se pronalazi u čistoj prirodi, zdravoj hrani, zabavi i sportu.

Današnji su gosti zadovoljniji ako provode aktivan odmor, žele se baviti raznim sportskim aktivnostima na kopnu ili moru te žude za zabavom i sudjelovanjem na raznim manifestacijama. Upravo iz tih razloga, avanturistički turizam tijekom godina razvio se iz niše turizma i postao jedno od središta rasta i razvoja unutar turističke industrije.

Vizija turizma Istre navedena u Master planu 2015.-2025. jest: *„Istra 2025. je globalno prepoznata turistička regija koja je svoje autentične vrijednosti uspješno integrirala u udoban i poželjan životni prostor. Istarski način života određuje njenu autentičnu regionalnost, koja na otvoren i pouzdan način razvija originalne, inovativne i konkurentne turističke proizvode kroz suradnju svih aktera.“*

Istarska županija, ima atrakcije i aktivnosti, ali ne i do kraja ukomponiran avanturistički turistički proizvod koji bi goste mogao duže i izvan sezone zadržati na njezinu području. Nužno je stoga, turistički brendirati županiju te njezine gradove i općine. Nužno je i umrežavanje, udruživanje gospodarstava koja se bave turizmom, te definiranje zajedničkoga turističkog proizvoda.

Avanturistička ponuda postoji u manje više svim gradovima Istarske županije, ali nije dovoljno razvijena koliko bi mogla biti da se iskoriste svi potencijali. Jedan od razloga je što država još uvijek nije prepoznala veliki potencijal avanturističkog turizma pa je ponuda slaba, nedovoljno organizirana i sistematizirana te često prepuštena pojedincima koji samoinicijativno ulažu velike napore u promoviranju različitih aktivnosti. Potrebno je da Ministarstvo turizma osmisli kvalitetnu strategiju razvoja avanturističkog turizma gdje će biti postavljene smjernice i ciljevi razvoja, te bi trebale postojati statistike koje će pratiti trendove razvoja. Također, ne postoje podaci koliko

Istarska županija zarađuje od ovog oblika turizma, te nema ni sustavne državne promidžbe toga segmenta na stranim tržištima.

Destinacija, odnosno Istarska županija trebala bi promovirati avanturistički turizam putem integrirane marketinške komunikacije koja bi se trebala sastojati od elemenata: oglašavanja u klasičnim i novim medijima (novine, časopisi, TV, radio, jumbo, internet, mobilno oglašavanje, plakati), unaprjeđenja prodaje, osobne prodaje (organizacija sastanaka s ključnim korisnicima), publiciteta (članci, TV i radijske emisije), odnosa s javnošću (objave za medije i press konferencije) te direktne komunikacije. Promidžbu bi osim države trebale vršiti i turistička zajednica Istarske županije, kao i turističke zajednice općina i gradova.

Kako tehnologija postaje prisutnija u životima ljudi, tako je i na avanturističkim putovanjima. Najbolji način oglašavanja avanturističkih proizvoda je putem Interneta. Internet nudi gotovo neograničen prostor potreban za prezentaciju turističkih informacija. Planinari, biciklisti, penjači, skijaši, jahači i mnogi drugi pronalaze svoje staze ili mjesta na internetu.

Osim oglašavanja aktivnosti avanturističkog turizma, vrlo je važno i obrazovanje stručnih turističkih kadrova koji će raditi u tom području. Mlade ljude je potrebno poticati na obrazovanje i poduke za aktivnosti u kojima je nužan angažman pratioca kao npr. u speleologiji i ronjenju.

6. ZAKLJUČAK

Avanturistički turizam, kao selektivni oblik turizma, jedan je od visoko rastućih oblika turizma s mnogim razvojnim mogućnostima. U sebi ne uključuje samo fizičku aktivnost i otkrivanje novog mjesta nego puno više od toga. Uključuje i upoznavanja novih ljudi i kultura, prilagođavanje promjenama i stjecanje iskustva.

Potražnja za aktivnostima kao što su planinarenje, speleologija, pješaćenje, jahanje, biciklizam, ronjenje, *rafting*, *paragliding* i dr. sve više raste što dovodi do brzog širenja tržišta avanturističkog turizma. Ovaj oblik turizma vrlo se lako može razvijati u svim dijelovima svijeta jer se većinom odvija u prirodnom okruženju.

Bogati prirodni resursi Istarskoj županiji omogućuju bavljenje gotovo svim avanturističkim aktivnostima, međutim da bi županija postala avanturistička destinacija prepoznata na globalnom tržištu potrebne su brojne promjene. Neke od promjena za poboljšanje avanturističke ponude u Istarskoj županiji su: razvoj prometne infrastrukture, daljnje uređenje pješačkih i izgradnja biciklističkih staza, stvaranje zanimljivih avanturističkih itinerera te organizacija brojnih avanturističkih natjecanja koja bi privukla mnoge sudionike diljem svijeta.

Ono što je važno naglasiti je da temelj uspješnosti razvoja avanturističkog turizma leži u organizaciji, odnosno partnerstvu. Svi dionici bi trebali imati zajedničke interese i ciljeve, te zajedno osmisliti proizvode i razviti marketinšku strategiju razvoja avanturističkog turizma, jer kao takva ona još uvijek ne postoji ni u Hrvatskoj, ni u Istarskoj županiji.

Pametnim ulaganjem sredstva, kvalitetnim marketingom te osmišljavanjem zanimljivih i kvalitetnih aranžmana, avanturistički turizam bi mogao u skoroj budućnosti preuzeti vodstvo ispred afirmiranog ljetnog, kupališnog turizma i programa sunce i more.

POPIS LITERATURE

a) knjige

1. Blažević, I. (1987) *Povijest turizma Istre i Kvarnera*. Rijeka: Otokar Keršovani.
2. Buckley, R. (2006) *Adventure Tourism*. Wallingford.Oxfordshire: CABI Publishing.
3. Čavlek, N., Bartoluci, M., Prebežac, D., Kesar, O. (2011) *Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Geić, S. (2011) *Menadžment selektivnih oblika turizma*. Split: Sveučilište u Splitu.
5. Higham J. (2005) *Sport tourism destinations: issues, opportunities and analysis*. Oxford: Elsevier Ltd.
6. Novelli M. (2005) *Niche tourism – contemporary issues, trends and cases*. Great Britain:Routledge.
7. Swarbrooke, J., Beard, C., Leckie, S., Pomfret, G. (2003) *Adventure Tourism: the new frontier*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
8. Taylor, S., Varley, P., Johnston T. (2013) *Adventure Tourism: Meanings, experience and learning*. London: Routledge.
9. Vojnović, N. (2016) *Održivi turizam unutrašnje Istre*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

b) poglavlje u knjizi

1. Van der Merwe, P. (2009) Adventure tourism. U: Saayman, M. *Ecotourism: getting back to the basics*. Potchefstroom: Platinum Press. str. 219-247

c) članci

1. Božičević, S. (1995) Brojnost speleoloških pojava u Istri i njihova rasprostranjenost u odnosu na geološku građu. *Zbornik radova 1. hrvatskoga geološkoga kongresa*. Zagreb.

2. Fluker, M.R., Turner, L.W. (2000) Needs, motivations, and expectations of a commercial whitewater rafting experience. *Journal of Travel Research*. 38(4). str. 380–389.
3. Millington, K., Locke, T., Locke, A. (2001) Occasional studies: adventure travel. *Travel and Tourism Analyst*. 4, str. 65–97.
4. Muller, T.E., Cleaver, M. (2000) Targeting the CANZUS baby boomer explorer and adventurer segments. *Journal of Vacation Marketing*. 6(2). str 154–169.
5. Sung, H.H., Morrison, A.M., O'Leary, J.T. (1997) Definition of adventure travel: Conceptual framework for empirical application from the provider's perspective. *Asia-Pacific Journal of Tourism Research*. 1(2). str. 47–67.

d) dokumenti

1. Adventure Travel Trade Association - ATTA (2018) *20 Adventure Travel Trends*. dostupno na: <https://cdn.adventuretravel.biz/research/2018-Travel-Trends.pdf>.
2. Institut za turizam (2007) *Stavovi i potrošnja posjetitelja - nacionalni parkovi i parkovi prirode*. dostupno na <http://www.mint.hr/UserDocImages/TOMAS06NPPP.pdf>.
3. Turistička zajednica Istarske županije (2014) *Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025.* dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/business-information/tzi/master-plan-turizma-istre>.
4. UNWTO (2014) *Global Report on Adventure Tourism*. dostupno na: <https://skift.com/wp-content/uploads/2014/11/unwto-global-report-on-adventure-tourism.pdf>.
5. Vlada RH (2013) *Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine*, dostupno na: <https://mint.gov.hr/UserDocImages/arhiva/130426-Strategija-turizam-2020.pdf>.

e) Internetske stranice:

1. <https://www.hgk.hr/turisticke-usluge-aktivnog-i-pustolovnog-turizma-popis-aktivnosti> (02.12.2019)
2. <https://www.lonelyplanet.com/articles/best-places-adventure-tourism> (02.12.2019)

3. <http://www.poslovni.hr/hrvatska/hrvatska-br-1-za-razvoj-pustolovnog-turizma318660> (10.12.2019)
4. https://www.turistplus.hr/hr/pustolovni_turizam_u_hrvatskoj/513/ (10.12.2019)
5. <https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/aktivni-odmor/setanje-i-planinarenje> (11.12.2019)
6. <https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/aktivni-odmor/kanu-i-kajak> (11.12.2019)
7. <https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/aktivni-odmor/zracni-sportovi> (11.12.2019)
8. <http://www.istra.net/hr/natura/istarske-spilje-jame-i-ponori> (12.12.2019)
9. <http://www.istriasun.com/istra/brijuni> (13.12.2019)
10. <http://www.pp-ucka.hr/o-parku/> (13.12.2019)
11. <https://www.istra-istria.hr/index.php?id=316> (13.12.2019)
12. <http://archives.istra.hr/hr/atrakcije-i-aktivnosti/sport/pjesacenje> (15.12.2019)
13. <https://www.poistri.eu/2017/10/pjesacke-staze-u-istri-trekking-i-bike.html> (15.12.2019)
14. <http://archives.istra.hr/hr/atrakcije-i-aktivnosti/sport/climbing> (15.12.2019)
15. <https://istra-adventure.com/> (18.12.2019)
16. <https://www.jutarnji.hr/biznis/tvrtke/istarski-aktivni-turizam-u-osvajanju-slovenije-osam-tvrtki-na-medunarodnom-sajmu-u-dezeli-trazi-partnere-sklopili-vec-nekoliko-ugovora/6995793/> (18.12.2019)
17. <https://www.glavanipark.com> (19.12.2019)
18. <https://www.adrenalinparkmedulin.com/> (19.12.2019)
19. <https://www.central-istria.com/hr/zipline> (19.12.2019)
20. <http://www.istra-riding.com/> (27.12.2019)
21. <https://www.samys-ranch.com/hr/> (27.12.2019)

POPIS SLIKA

Slika 1. Karakteristike avanturističkih turista	10
Slika 2. Teme u povijesnom razvoju avanturističkog turizma.....	13
Slika 3. Quad safari	43

POPIS TABLICA

Tablica 1: Klasifikacija avanturističkih aktivnosti	8
Tablica 2. Zaštićeni dijelovi Istre	29
Tablica 3. SWOT analiza	32
Tablica 4. Turističke agencije specijalizirane za avanturistički turizam na području Istarske županije.....	35
Tablica 5. Najznačajniji speleološki objekti u Istri	39

SAŽETAK

Avanturistički turizam opisuje se kao vrsta selektivnog turizma koja uključuje ljude u fizičke, prirodne ili kulturološke ture koje pojedinca dovode izvan njegove zone komfora. Pojmovi s kojima se povezuje ovakav oblik turizma su uzbuđenje, adrenalin, opasnost, rizik i novo iskustvo. Danas avanturistički turizam ubrzano raste, jer turisti traže neobičan odmor, različit od tipičnog odmora na plaži. Planinarenje, *trekking*, *bungee jumping*, *rafting*, pješaćenje, speleologija, jahanje i ronjenje često se navode kao primjeri aktivnosti avanturističkog turizma u perspektivi turističke industrije na globalnoj razini. U Istarskoj županiji prirodno bogatstvo i resursi koje polutok ima prvenstveno su zaslužni za dosadašnji razvoj avanturističkog turizma. Razvoj ovog oblika turizma pruža turistima nove sadržaje i oblike odmora te vrednija i potpunija iskustva.

Ključne riječi: avanturistički turizam, rizik, iskustvo, avanturističke aktivnosti, Istarska županija

SUMMARY

Adventure tourism is described as a type of selective tourism that involves people in physical, natural or cultural tours that bring them outside their comfort zone. Terms associated with this form of tourism are excitement, adrenaline, danger, risk and new experiences. Today, adventure tourism is growing rapidly as tourists seek an unusual vacation, different from the typical beach vacation. Mountaineering, trekking, bungee jumping, rafting, hiking, speleology, riding and diving are often cited as examples of adventure tourism activities in the global tourism industry perspective. In Istria County, the natural resources that the peninsula has, are primarily responsible for the development of adventure tourism. The development of this form of tourism provides tourists with new facilities and forms of vacations and more valuable and complete experiences.

Keywords: adventure tourism, risk, experience, adventure activities, Istria County